

ELTE

Tudományos diákköri dolgozat

**A földrajz tantárgy szerepe a stratégiai gondolkodás
fejlesztésében**

Zsoldos Gábor

Eötvös Loránd Tudományegyetem, TTK

fizika-földrajz tanári szak

Témavezető:

Dr. Makádi Mariann

szakmethodikus

mestertanár

Budapest, 2023

Tartalomjegyzék

1. Előszó, motiváció	3
2. A stratégiai gondolkodás elméleti megközelítése.....	4
2.1. Nemzetközi vélekedés a stratégiai gondolkodásról	4
2.2. Hazai szakmódszertani vélekedés a gondolkodás fejlesztéséről	8
3. Kutatás a földrajz órai feladatokról és a stratégiai gondolkodás megjelenéséről az általános iskolában és a középiskolában.....	13
3.1. A kutatás módszere	13
3.2. A tanári kérdőívekre adott válaszok bemutatása	14
3.3. A tanulói kérdőívekre adott válaszok bemutatása	18
4. Fejlesztési terv és feladatainak bemutatása általános iskolai és középiskolai szinten	23
4.1. Fejlesztési terv az általános iskolások számára	23
4.2. Fejlesztési terv a középiskolások számára	35
5. Összegzés és jövőbeli tervek.....	49
6. Irodalomjegyzék	50
7. Ábra- és táblázatjegyzék	51
8. Mellékletek	54

1. Előszó, motiváció

„A stratégia az, amikor kitűzöl magad elé egy hosszú távú célt, és átfogó tervet készítesz, ami akár évekre szól. Nem kis dolog ilyesmit összehozni.”

Papp Dóra

Napjaink felgyorsult világában igazán fontos és igen nehéz feladat jó és értékes stratégiát létrehozni. Papp Dóra kortárs író szerint sem kis feladat. A stratégiai tervezés mindenki életben jelen van, hiszen egy utazás vagy a gyerekek nyári elhelyezése mind-mind külön stratégiát igényel, ezért a tanulóknak fontos fejleszteni az egyes tantárgyakon belül a stratégiai gondolkodást, mert későbbi életükben igazán fontos szerepet tölt be. Sajnos a 21. században az értékek és a gondolkodás háttérbe szorult, ezért ezek fejlesztése és ismét előtérbe hozása kiemelkedő feladata a pedagógusnak.

Dolgozatom motivációja a szakmai tudásom fejlesztése, illetve a kerettanterv témaköreinek témáinak kevésbé érintett témáinak vizsgálata. Célom volt a kutatásom eredményeire támaszkodva olyan feladatok létrehozása, amelyek által fejleszthető a tanulók stratégiai gondolkodása érdekes és hasznos földrajzi példák segítségével. Fő kérdésem, hogy hogyan fejleszthető ez a gondolkodásmód.

A cél elérése érdekében nemzetközi és hazai szakirodalmakat dolgoztam fel, amelyek segítségével egy változatos fejlesztési tervet hoztam létre a 7-8. évfolyamos és a 9-10. évfolyamos diákok számára.

A szakirodalom feldolgozása a nemzetközi szakirodalmakkal kezdődik, majd a hazai szakmódszertani források feldolgozásával folytatódik, amelyekben fontos szerepe van az egyes gondolkodási műveleteknek és a gondolkodás egymásra hierarchikusan épülő szintjeinek is.

A feldolgozott irodalom után a saját kutatásom olvasható, amelynek két célcsoportja volt: az aktívan földrajzot tanító tanárok és, a 7-10. évfolyamon földrajzot tanuló diákok. A kutatás azt vizsgálta, hogy milyen feladatokkal tanulnak, illetve hogy megjelennek-e a stratégiai gondolkodás egyes elemei földrajzórákon.

A kutatás válaszai alapján két korosztály számára egy-egy fejlesztési tervet hoztam létre, amely segítségével fejleszthető a tanulók stratégiai gondolkodása, amiben a kerettanterv egyes témaköreikhez tartozó feladatok olvashatók. Minden feladat a gondolkodás egyes műveleti szintjéhez kapcsolódik.

2. A stratégiai gondolkodás elméleti megközelítése

2.1. Nemzetközi vélekedés a stratégiai gondolkodásról

A **stratégiai gondolkodás** kifejezést olyan széleskörben használjuk manapság, hogy már elveszíti az eredeti jelentését. Leggyakrabban rosszul használjuk, mint például a stratégiáról való gondolkodásként értelmezzük ahelyett, hogy a gondolkodás egy sajátos jellemzőkkel bíró módját jelölnénk meg (Liedtka, 1998). Henry Mintzberg számára ez a fogalom nem csupán alternatív elnevezése mindannak, ami a stratégiai menedzsment témakörébe tartozik, hanem inkább egy gondolkodásmódot jelent sajátos stratégiákkal és jellemzőkkel (Liedtka, 1998). Mintzberg munkássága során nagy figyelmet szentelt a stratégiai gondolkodás és a stratégiai tervezés közötti különbség megfogalmazásának. Szerinte a **stratégiai tervezés** egy olyan elemzési folyamat, amely a meghatározott stratégiák programozására irányul, és aminek egy terv az eredménye (Mintzberg, 1994) tulajdonképpen egy programszerű tanulási folyamat (Lawrence, 1994). A stratégiai gondolkodás ezzel szemben egy kreatív divergens gondolkodásra épülő folyamat (Lawrence, 1994), szintetizálás, amely az intuíciót és a kreativitást használja és egy integrált perspektíva az eredménye (Mintzberg, 1994). A hagyományos tervezési folyamatok gyakran kiszorítják a stratégiai gondolkodást, és ennek eredményeképpen inkább akadályozzák, mintsem támogatják a sikeres alkalmazkodást (Liedtka, 1998). C. K. Prahalad és Gary Hamel is Mintzberghez hasonlóan vélekednek, bár ők a „stratégiai architektúra kialakítása” kifejezést használják, de ugyanazokat a részfolyamatokat (pl. kreativitás, feltárás és összefüggések megértése) írják le (Liedtka, 1998).

Ralp Stacey más szemszögből (kvantumfizikai és komplexitáselméleti megközelítések alapján) közelíti meg a stratégiát, nagyjából ugyanazokra a következtetésekre jut, mint az előbbi szerzők (Liedtka, 1998). Bár ő szkeptikusan viszonyul a stratégiának a jövőképpen való megjelenéséhez, mégis a stratégiakészítési folyamatokat tartja fontosnak. Ha a cselekvések tervezésen alapulnak, akkor új tanulási folyamaton mennek keresztül, nem pedig előre programozott szabályok szerint zajlanak. Állítása szerint a stratégiai gondolkodás nem egy intellektuális gyakorlat, amely azt vizsgálja, hogy mi valószínűsíthető, mert a stratégiai gondolkodás analógiák felhasználásával történik (Stacey, 1992). Ez a kettőség, az analitikus és a kreatív nézőpontok az egyik legelterjedtebb téma a stratégiakészítéssel kapcsolatos részletesebb kutatásokban. A szakirodalomban azt látjuk, hogy a szerzők a stratégiai gondolkodás lényégének meghatározására összpontosítanak (Liedtka, 1998). Bár hasznos, hogy megtudjuk különböztetni a stratégiai gondolkodást más stratégiai fogalmaktól, de a stratégiai

gondolkodás jellemzőinek megfogalmazása elmarad. Továbbá a szakirodalom éles kettőséget vázol fel a stratégiaalkotás kreatív és analitikus aspektusai között annak ellenére, hogy nyilvánvalóan mindkettőre szükség van minden átgondolt stratégiaalkotási folyamatban (Liedtka, 1998). Végeredményben azt látjuk, hogy a stratégiai gondolkodás egyértelműen nem azonosítható az általunk ismert stratégiai tervezéssel.

A stratégiai gondolkodás folyamatából Liedtka öt elemet emelt ki Mintzberg nézetei alapján. Az első a **rendszer szemlélet**, ami ezen gondolkodás alapja. A stratégiai gondolkodó képes végponttól végpontig látni a folyamatot, illetve megérteni a kölcsönös összefüggéseket is az adott rendszerben. A második elem **szándékközpontúság**, amit már Hamel és Prahalad 1989-től említ, ami újfajta elképzeléseket szült a stratégiai gondolkodásról. Állításuk szerint a stratégiai szándék differenciált, egy versenyképességi szempontból fontos egyedi nézőpontot jelent a jövővel kapcsolatban (Hamel – Prahalad, 1989). Másrészt biztosítja azt a fókuszot, amely lehetővé teszi az egyének számára egy szervezeten belül, hogy összevonják és a figyelem összpontosításra fordítsák az energiájukat, ezáltal képesek az adott feladatra koncentrálni mindaddig, amíg a kitűzött célt el nem érik (Liedtka, 1998). A harmadik elem az „**intelligent opportunism**” (intelligens alkalmazkodás), amely nemcsak elősegíti a stratégiaalkotást, hanem nyitva hagyja a lehetőséget új stratégiák kialakulásának is. Ralph Stacey pedig azt állítja, hogy a szándékot tágan kell értelmezni a szándék az, hogy felfedezzük mit, miért és hogyan kell elérni. Tehát ez a szándék nem abból fakad, amit a vezetők előre látnak, hanem abból, amit a vezetők már tapasztaltak és megértenek (Stacey, 1992). A negyedik elem az **időben való gondolkodás**, amit a kutatók úgy fogalmaztak meg, hogy a szándékot nem a jövő határozza meg, hanem a mai valóság és a jövőre vonatkozó szándék közötti kritikus pont (Liedtka, 1998). Tehát a stratégiai gondolkodás összekapcsolja a múltat, a jelen és a jövőt. Az időben való gondolkodásnak három összetevője van. Az egyik az a felismerés, hogy a jövő a múltból következik, ezért a múltnak előrejelző értéke van. A másik elem annak felismerése, hogy a jelenben a jövő szempontjából a jelentől való eltérés és a múltban bekövetkezett változások számítanak, amelyek a jövőben eltérítik a múltat. Végül a harmadik összetevő a folyamatos összehasonlítás, a szinte állandó átlépés a jelenből a jövőbe, a múltba és vissza, figyelve nemcsak a jövőre és a múltra, hanem a változásokra is (Neustadt, 1986). Ez a múlt, a jelen és a jövő között való mozgás elengedhetetlen a stratégia megfogalmazásához és végrehajtásához. Végül az utolsó elem az, hogy a stratégiai gondolkodást egy **hipotézisvezérlés folyamat**nak tekintik, amely a hipotézisek felállításával és tesztelésével foglalkozik. Napjainkban a környezetünkben egyre növekvő mennyiségű információhoz egyre rövidebb gondolkodási idő

alatt tudunk hozzáférni, ezáltal alapvető szerepet kap a hipotézisek felállításának és tesztelésének a képessége (Liedtka, 1998).

A stratégiai gondolkodás egyszerre kreatív és kritikai jellegű. Annak megfejtése, hogy hogyan lehet egyidőben megvalósítani a kétféle gondolkodásmódot régóta foglalkoztatja a pszichológusokat, mivel a kreatív gondolkodáshoz fel kell függeszteni a kritikai ítélőképességet (Paul, 1987). Ez az öt elem együttesen egy olyan stratégiai gondolkodót ír le, aki széles látókörrel rendelkezik, és látja az egész és a részek közötti kapcsolatot, a stratégia mind a négy vertikális szintjén és a végponttól végpontig terjedő horizontális elemek közötti értékrendszert. Ez a látásmód magába foglalja a jövő érzékelését, a múlthoz való kapcsolódást, illetve hogy a jövő mit kíván a jelentől. A jövő felé tartó folyamat kísérlet jellegű, ami a tervezéshez a kreatív gondolkodásunkat használja, illetve a kritikus gondolkodásunkat annak érdekében, hogy teszteljük gondolkodásunkat, a stratégia alkotásunkat (Liedtka, 1998). Végül azt látjuk, hogy a stratégiai gondolkodó mindig nyitott marad az újonnan felmerülő lehetőségek befogadására és szándéka van a gondolkodás folyamatos helyállóságának megkérdőjelezésére.

Tehát aki elsajátítja a stratégiai gondolkodás képességét, annak javulni fog az időben való gondolkodása, döntéshozatalának minősége, gyorsasága és végrehajtása. Továbbá a kreatív és kritikai gondolkodási folyamatok során fejlődik a hipotézisek felállításának és tesztelésének képessége, és az intelligens alkalmazkodás révén jobban reagál majd a helyi lehetőségekre is. Ezen elemek együttesen fogják eredményezni **a stratégiai gondolkodás képességét** (Day, 1994, Liedtka, 1998).

A stratégiai tervezési folyamatok legértékesebb szerepe, hogy legitimálják a fejlesztő beszélgetéseket a stratégiai kérdésekről, amelynek eredményeként várhatóan eredményesebb lesz a szervezet, iskolai csoport fejlesztése, ezáltal fejlődnek a résztvevők stratégiai gondolkodási képességei (Liedtka, 1998). A tervezési folyamatok a vezetői figyelmet a hosszútávú kérdésekre összpontosítják, ezáltal lehetőséget teremtenek a folyamatos stratégiai beszélgetésekre. Ezen megbeszélések célja, hogy stratégiai döntések szülessenek, majd teszteljék a döntéseket, illetve körvonalazódjon a mögöttük álló gondolkodás. Az ilyen beszélgetéseken való részvétel kritikus tényezője a stratégiai gondolkodási képesség fejlesztésének bármely egyéni szinten. Tehát a stratégiai párbeszédnek különféle szempontoknak kell megfelelni, például legyen inkluzív, nyitott a konfliktusokra és ellenvéleményekre, továbbá törekednünk kell arra, hogy megértsük a másik nézőpontját mielőtt tovább lépnénk és az értékelés következne. A vitatkozásunk módja legyen érdekérvényesítő, hogy megvédjük a saját nézőpontunkat (Liedtka, 1998).

A stratégia valójában az ötletekről szól. A fogalmak, a keretrendszerek, a technikák mind-mind új stratégiákkal látnak el minket, új lehetőségeket nyitnak meg előttünk, amelyek segítenek kilépni a korlátok közül (Liedtka, 1998). A párbeszéd és a folyamatos kreatív ötletelés elengedhetetlen a jó és értékes stratégia megalkotásában. A stratégiai gondolkodás öt eleme megfelelő koncepciókkal és technikákkal fejleszthető (Liedtka, 1998). A **rendszer szemlélet** fejlesztése történhet az információk feltérképezésével vagy értékrendszer elemzéssel. A **szándékközpontúság** történetmeséléssel, az **időben való gondolkodás** forgatókönyvek készítésével, hiányelemzéssel, illetve analógiák használatával fejleszthető. A **hipotézisvezérlés** fejlesztése megvalósulhat különböző feltételező kérdések (például a mi van, ha... illetve ha..., akkor ez meg az történik) megválaszolásával. A **hipotézisalkotás** főként az ismertek, az ismeretlenek, és a feltételezettek feltérképezésével segíthető. Az „intelligent opportunism” (intelligens alkalmazkodás) pedig a szimulációs technikák használatával vagy az információk megosztásával és összehasonlításával fejleszthető eredményesen (Liedtka, 1998).

Az elméletalkotó kutatók és gyakorlati szakemberek szerint stratégiai gondolkodásra és stratégiai tervezésre egyaránt szükség van minden átgondolt stratégiaalkotási folyamatban. A jövőről való gondolkodás során olyan eljárásokat kell alkalmazni, amelyek lehetővé teszik a stratégiai kérdésekkel való foglalkozást a mindennapokban (Lawrence, 1999). Ezért nem hagyható figyelmen kívül a stratégia megfogalmazásának folyamatára fordított figyelem. Végül is a stratégiai gondolkodásból születő kreatív, úttörő stratégiákat még mindig alkalmazni kell a konvergens, analitikus gondolkodással, a stratégiai tervezéssel (Lawrence, 1999). Ugyanakkor a tervezés létfontosságú, de önmagában nem képes egyedülálló stratégiákat létrehozni, hacsak nem ösztönzi a kreatív gondolkodásmódot, például a jövőre vonatkozó alternatív forgatókönyvek alkalmazását (Lawrence, 1999). Tehát azt látjuk a stratégiai gondolkodásra és stratégiai tervezésre egyaránt szükség van egy hatékony stratégia alkotási rendszerben. A mai világban az a nagy kihívás, hogy hogyan tudjuk úgy beépíteni a stratégiai gondolkodást a tervezési folyamatokba, hogy az segítse, ne pedig hátráltassa azt (Lawrence, 1999).

Tehát a nemzetközi szakirodalmak elemzése alapján látható, hogy napjainkban fontos szerepet kap a stratégiai gondolkodás a mindennapi életünkben. Tanárként a tanórákon szükséges fejleszteni a tanulók stratégiai gondolkodását, mivel mind a tanulási folyamatban, mind a rájuk váró munka világában elengedhetetlen a megfelelő és jó stratégiák alkotása. A stratégiai gondolkodás egyszerre kreatív és kritikus, tehát olyan feladatokat igényel, amelyek által fejleszthetők ez a gondolkodási képesség, a kreatív és a kritikai gondolkodás.

2.2. Hazai szakmódszertani vélekedés a gondolkodás fejlesztéséről

A földrajz tantárgy egyik legfontosabb feladata a gondolkodás fejlesztése, azonban a mindennapok tanítási gyakorlatában alig foglalkozunk vele, pedig nagy jelentőség van abból a szempontból, hogy a természettudományok és a társadalomtudományok közötti kapcsolatteremtést próbálja elérni. Bloom taxonómiája szerint a gondolkodásnak több **műveleti szintje** épül egymásra, amelynek két fő szintje van. Az alacsonyabb szinten három elemi gondolkodási műveletet tudunk megkülönböztetni: a **tények ismeretét**, a **felfogás, megértést**, illetve az **alkalmazást** (Makádi, 2015). A **tények ismerete** műveleti szinten az emlékezet és elraktározás a lényeg, amelyet kérdések megválaszolásával segít elő a tanár (például: Mondd el / Írd le, hogy mit tudsz! Ismétled el! Határozd meg!). A **felfogás, megértés** műveleti szinten a tényeket értelmezik a tanulók tanári utasítások alapján (például: Mondd el saját szavaiddal! Mondd el, mit érzel vele kapcsolatban!). Végül az **alkalmazás** műveleti szinten a tanulók tények felhasználásával tesznek fel kérdéseket önmaguknak (például: Mire lehet használni? Hová vezet?). A gondolkodás magasabb szintje a már birtokolt tudáselemekből szerezhető új tudás műveleti szintjei kerülnek elő. Ezen az szinten az első az **elemzés** (analízis), amely során a tanulók képesek a tényeket részekre bontani és olyan kérdéseket megválaszolni, mint például Miből áll? Mi a sorrend? A következő műveleti szinten az **összegzés** (szintézis), amely során a diákok a tényekből valami újat tudnak létrehozni olyan kérdések megválaszolása közben, mint például Miben különbözhet? Mi lenne, ha ...? Tegyük fel, hogy ...? Végül az utolsó műveleti szinten az **értékelés**, az ismeretek megítélése és felmérése következik olyan kérdések segítségével, mint például Hogyan ítélted meg? Sikerült? Fog működni? (Makádi, 2015).

A gondolkodási folyamatot befolyásolják különböző tényezők is, mint az ismeretszerzés az ismerethasznosítás vagy éppen a döntések. Tehát látjuk, hogy nemcsak a tanulók adott képességszintje, hanem a környezet is befolyásolja a gondolkodási folyamat eredményességét (Makádi, 2015). A gondolkodási képességeknek három egymásra hierarchikusan épülő szintje van. Az első a **kreatív gondolkodás** szintje, amikor vizsgálódunk, aztán következik a **kritikai gondolkodás**, amikor a vizsgálódással kapott tényeket elemezzük. Ezen képességek birtokában következhet a problémahelyzetek megismerése és megoldása. A legmagasabb szintet problémamegoldó gondolkodásnak nevezzük. Ha gondolkodás fejlesztését megfelelő időben és változatosan végezzük, akkor a diákok egyre magasabb szintre léphetnek, ezáltal képesek lesznek megérteni a földrajzi folyamatokat és összefüggéseket. Hatékony stratégiákkal fejleszthető is ezen képesség, amely egy-egy képességterületre vagy munkamódszerre irányulhat (Makádi, 2015).

Napjainkban megváltozott a tanulás célja is, már nem a megtanult ismeretek tanulói megismétlésén van a hangsúly, hanem az új dologok létre hozásán. Ennek egyik alapvető feltétele a **kreatív gondolkodás képességének** kialakulása, ezt a tanulást innovatív tanulásnak nevezzük. A kreatív gondolkodásnak négy jellemzője van. Az egyik a **gördülékenység**, ami azt jelenti a tanuló képes bármely váratlan helyzetben is könnyedén előhívni a szükséges információkat. A második a **rugalmasság**, vagyis, azt jelenti, hogy a diákok az adott problémát más módon és úton is megtudják közelíteni (Makádi, 2015). A harmadik az **egyediség**, azaz újító hajlam, ami könnyedén fejleszthető gondolatjátékok segítségével. A negyedik a **kidolgozottság**, amely segítségével a tanuló képes kiegészíteni valamit új elemekkel. Azonban ahhoz, hogy kreatívan tudjunk gondolkodni, különböző feltételeknek is meg kell felelni, ilyen például a lelki szabadság érzése a bátorító tanári magatartás mellett, amely olyan kreatív légkör teremt, amiben a tanuló biztonságban érezheti magát és tudja használni a kreativitását. A kreatív gondolkodás lényege maga a folyamat, tehát nem az a lényeg, hogy honnan hová jutottunk el, hanem hogy milyen képességre tettünk szert, amíg eljutottunk a célig. Nagy valószínűséggel hosszú távon elévül a gondolkodási folyamat végén megállapított következtetés, de a megszerzett képességet bármely más helyzetben tudunk majd használni (Makádi, 2015).

A kreatív gondolkodási folyamatnak és fejlesztésének öt lépcsőfokát ismerjük. Az első az **indíték**, ami miatt elindul a gondolkodási folyamat (például felmerül egy kérdés). A második a **feltárás**, amely során a tanuló átrendezi a gondolatait annak érdekében, hogy választ kapjon a feltett kérdésre, amit még nem tud. Divergens gondolkodással, késleltetett döntéssel vagy éppen kivárással egyaránt megvalósulhat (Makádi, 2015). A harmadik a **tervezés**, amely során egy gondolkodási terv készül, aminek a segítségével a tanuló átlátja, hogy honnan hová kell eljutnia. A negyedik a **megvalósítás**, amely az ötletek összegyűjtése és kipróbálása, majd a tanulóknak fel kell tenniük a kérdést, hogy jó-e az ötletük és valóban kivitelezhető-e. Az utolsó az **értékelés**, amely során kritikával visszatekintünk a gondolatmenetre és szembesítjük a megoldást a céllal (Makádi, 2015).

A **kritikai gondolkodás** egyik alapfeltétele a kreatív gondolkodás, amely során új ötleteket hozunk létre, de ezek elemzése a kritikai gondolkodás feladata. A tanulónak az elemzés során kritika alá kell venni saját döntéseit, stratégiáit, és kérdéseit is. A kritikai gondolkodás során az egyik legfontosabb az állandó kételkedés és a vágy az igazság kiderítésére, de ez csak egészségesen működő vitaszellelem mellett működik hatékonyan (Makádi, 2015). A kritikai gondolkodást három részfolyamatra bontjuk a földrajztanításban. Az első a **kérdések megfogalmazása**, amely újabb gondolkodásra cselekvésekre és kérdésekre

ösztönöznek minket. Lehetnek olyanok, amelyek felhívják a figyelmet valamire, összehasonlításhoz vezetnek, vagy éppen tisztázást kívánnak, hogy a tanulók jobban kifejezzék mondanivalójukat. A második az **érvelés**, amely során az állításainkat megfelelő érvek segítségével bizonyítjuk. A harmadik a **tapasztalatok rendszerezése**, amely során az igazolt következtetéseket és az igazolt állításokat logikai rendszerbe helyezzük, ami történhet például válogatással, sorbarendezéssel, véleményformálással vagy elméletalkotással. A kritikai gondolkodás hatékonyan fejleszthető jellemzően csoportmunkában, amelyhez a tanár olyan feladatokat válogat össze, amelyek megfelelnek az egyes gondolkodási szinteknek (Makádi, 2015).

A **problémamegoldó gondolkodás** a kreatív és a kritikai gondolkodást használja fel a problémák megválaszolásához. Alapja a probléma, ami lehet valószerű, kézzel fogható, valódi, közvetett vagy elvont is. Ahhoz azonban, hogy problémát tudjunk megoldani, el kell sajátítania problémamegoldás folyamatát, amihez egy jól bevált algoritmus tartozik. Az első lépés a **probléma megértése**, mert ha a tanuló nem érti, akkor nem körvonalazódik számára az, hogy miért is kell elvégezni az adott feladatot. Ezt legkönnyebben úgy érhető el, ha a tanuló saját maga megfogalmazza a feladat lényegét. A második lépés a **cselekvés megtervezése**, ami kritikus fontosságú, hiszen a jól elkészített terv az alapja a probléma sikeres megválaszolásának. Ezen tervezés néhány segítő módszerrel elvégezhető a földrajztanítási-tanulási folyamatban (például lényegkeresés, visszaemlékezés, lépésről lépésre haladás, a probléma modellezése, illetve cselekvési terv készítése). A harmadik lépés a **feladat megoldása**, ami önálló gondolkodási folyamatsor mentén történik, amely során az emlékezetre építve haladunk a probléma felvetésről a probléma megoldásáig. Ezen az úton a tanárnak végig támogatni kell a diákokot, hogy elérje a kitűzött célt. Végül az utolsó lépés a **helyzet értékelése**, amely során a tanulónak értékelnie kell az egész folyamatot, reflektálnia kell arra, hogy honnan hová jutott, milyen lépések, problémák vezettek a problémahelyzet feloldásához. A tanár ellenőrizni tudja az új tudást, ha arra kéri a tanulót, hogy fogalmazza meg a tapasztalatokat vagy tanítsa meg neki ezt az anyagrészt (Makádi, 2015).

A stratégiai tervezés előtt érdemes néhány szót említeni az **algoritmikus gondolkodásról**. Az **algoritmus** megengedett utasítások sorozata, amely útmutatásként szolgál a probléma megoldásához (Makádi et al., 2015). Tehát a problémát utasítások elvégzése után tudjuk megoldani, ezért a könnyebb értelemzés érdekében készíthetünk folyamatábrákat, amelyek segítenek átlátni az adott megoldási utat. Az iskola világában pedagógiai algoritmusokkal dolgozunk, amelyeket két csoportra oszthatunk. Az egyik csoport az **oktatási**

algoritmus, amely a tanítási-tanulási folyamatra irányul, és két típusa a tanulási és tanítási algoritmus. Míg a másik csoport a **megtanulandó algoritmus**, ami a tanulók tanulásáról szól. Ezen csoportnak is két típusát ismerjük, a felismerési és az átalakulási algoritmus. Az algoritmikus gondolkodásnak négy egymásra épülő szintje van (Makádi et al., 2015). Az első szint az **alkalmazásos előhívás**, ahol a tanuló a már az elsajátított eljárásokat képes előhívni az emlékezetéből. A második szint az **algoritmus megalkotása**, amely során a tanuló felismeri és észrevesz szabályokat és ezeket rögzíteni is képes. A harmadik szint, a **tudatos kiválasztás**, során a tanuló a megfelelő algoritmus kiválasztására törekszik. Az utolsó szinten, a **kreatív átalakítás** során pedig a tanuló rugalmasan kiválasztja és átalakítja a kiválasztott algoritmust a probléma megoldása érdekében vagy új eljárást alkot az alapul vett algoritmus mintájára. Az **algoritmikus gondolkodás** kialakításának legfontosabb elemei négy pontban foglalhatók össze: 1. tudatos tervezési magatartás, 2. megfelelő idő biztosítása az algoritmus átgondolására, 3. önellenőrzési lehetőség biztosítása, 4. a folyamat tudatosított értékelése. A földrajz tanítása során a tanulók új algoritmusokat állíthatnak össze az egészek részekre bontásával, például képregény készítése közben, fotomontázból készített folyamatábra segítségével vagy egy cselekvési terv készítésével is (Makádi et al., 2015).

A **stratégiai tervezés** során a környezeti változások természetét elemezzük, ezáltal könnyebben megértjük és növekvő eséllyel tudjuk átalakítani azon eljárásokat vagy módszereket, amelyek segítenek megújítani a stratégiánkat (Fekete, 2009). A stratégiai tervezés folyamatának négy egymásra épülő elemét ismerjük. Az első elem a **vízió**, ami egy kreatív szakasz, amikor megfogalmazzuk a missziót, a jövőképet, a társadalmi és környezeti felelősséget az értékek és az érdekek szerint. A stratégia eredményes végrehajtásához fontos, hogy a jövőképet reálisan alakítsuk ki, majd széleskörűen ismerjük meg a kialakított jövőképet, utána erősítsük meg elkötelezettségünket, valamint biztosítsuk, hogy jövőkép által kijelölt keretek között maradjanak az egyes részcélok és az akciók. A második elem a **célrendszer** meghatározása, amikor felépítjük és elemezzük célhierarchiánkat, másnéven módszertani racionális szakasznak is nevezzük ezt az elemet. Mivel elemzés történik, diagnózis készül, ezért diagnózis készítő módszereket használunk, mint például a BCG-mátrix, a tervezési táblázat, a döntésfa, a SWOT-analízis, a portfólió, vagy a Porter-féle versenyerő modell. A földrajztanításban a rangsoroló módszert a célok, akciók tervezéséhez használjuk (például Osztályozd fontosságuk szerint! Adj határidőket! Válaszolj kérdésekre!) A stratégiai elemzés négy egymásra épülő elemből áll: 1. információgyűjtés, 2. információelemzés és értékelés következik, 3. előrejelzés készítése, 4. az eredmények összevetése a stratégiai tervezés során

felhasznált előrejelzésekkel és adatokkal. A stratégiai tervezés harmadik szakasza az **akciók kigondolása**, ami ismét egy kreatív szakasz, ugyanis ekkor történik az egyes alternatívák közötti különbségek figyelembevétele, illetve a megvalósítási módok, a szervezeti és a vezetői feltételek meghatározása is. A földrajztanítási-tanulási folyamatban megjelenhet ez a szakasz például akkor, ha a diákok olyan feladatot kapnak, amikor üzleti tervet kell készíteniük, ezáltal az akció kigondolásának összes lépését végig kell gondolniuk. Az utolsó szakasz az **akció megvalósítása**, ami újra egy racionális szakasz, ekkor a realitásokra támaszkodunk, és többször élhetünk a korrigálás és változtatás lehetőségével is. A megvalósítás első fázisában az akciók végrehajtása, ellenőrzése, teljesítményértékelése történik, míg a második fázis a visszacsatolásból és a szükséges módosítások elvégzéséből áll (Fekete, 2009).

3. Kutatás a földrajz órai feladatokról és a stratégiai gondolkodás megjelenéséről az általános és a középiskolában

3.1. A kutatás módszere

A stratégiai gondolkodás földrajzoktatásban való megjelenésével kapcsolatos kutatásom kvantitatív módszerrel zajlott online kérdőíves kikérdezés formájában. Az űrlapokat a Google Forms felületén hoztam létre, amelyeket különböző iskoláknak küldtem el, illetve a Földrajz tanárok klubja című Facebook-csoportban is megosztottam. Két kérdőívet készítettem: egyet az aktívan földrajzot tanító tanárok (1. melléklet) és egyet a földrajzot tanuló 7-10. évfolyamos diákok (2. melléklet) számára.

A kérdőívek négy nagy részre oszthatók. Az első részben a kitöltő általános tulajdonságai (pl. életkor, iskola), a második részben a földrajzórákon megjelenő feladat típusok szerepeltek. A harmadik részben a stratégiai gondolkodás egyes elemeinek megjelenése, a negyedik részben pedig a témához kapcsolódó nyitott kérdések (pl. mit jelent a stratégiai gondolkodás) voltak olvashatók.

A két célcsoportnak szánt kérdőív összeállításában volt néhány különbség. Az egyik értelemszerűen a kérdések megfogalmazása. A másik pedig az volt, hogy a tanulói kérdőívben szerepelt olyan kérdés is, hogy jól érzi-e magát a tanuló az osztályában, hiszen a tevékenység központú feladatok elvégzés során fontos, hogy a diákok szeressenek és képesek legyenek együtt dolgozni.

Az űrlapok kérdései többségben zárt típusúak voltak a könnyebb válaszadás és kiértékelhetőség érdekében, de volt néhány nyílt végű is. A zárt végű kérdésekre 4 fokozatú skálán kellett válaszolni a soha, a ritkán, a gyakran és a rendszeresen jelölésével. A kérdőív negyedik részében a kitöltőknek volt lehetőségük elmondani a személyes véleményüket.

Az volt a **kutatási kérdés**, hogy milyen feladatokkal találkoznak a diákok a földrajzórákon, illetve megjelennek-e a stratégiai gondolkodás egyes elemei ezekben a feladatokban. A kutatás elején felállított feltételezésem bebizonyosodott az egyéb észrevétel című kérdésnél, hogy a földrajztanárok többsége fontosnak tartja a stratégiai gondolkodás fejlesztését, de néhányan megfogalmazták, hogy jelen pillanatban a túlélésükért küzdenek, ezért ők nem jelenítik meg az óráikon a stratégiai gondolkodást.

A kutatás azt a **célt** szolgálta, hogy megismerjem milyen feladatokkal találkoznak a diákok a földrajzórákon, illetve hogy mennyire jelennek meg a stratégiai gondolkodás egyes elemei a

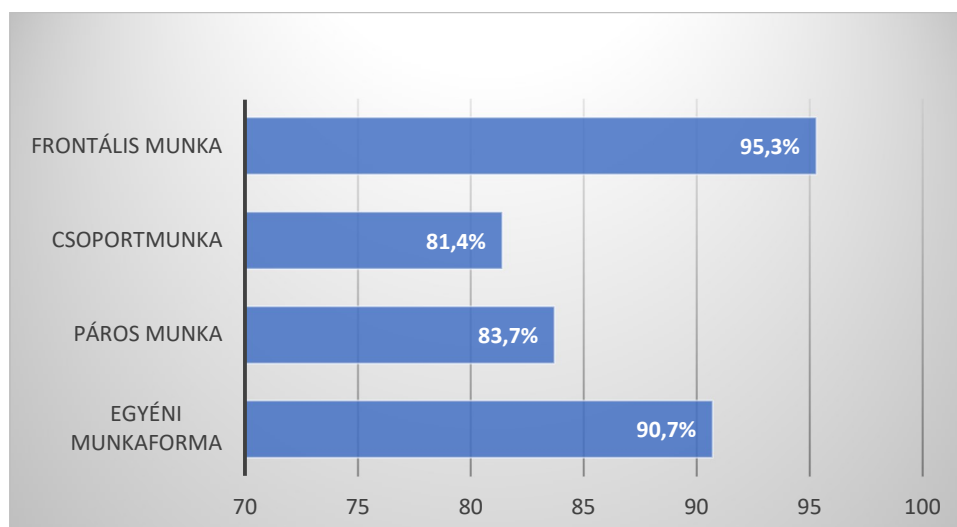
tanórai feladatokban. Mindezt annak érdekében végeztem, hogy a kérdőívekre adott válaszok alapján a két korosztály számára egy-egy **fejlesztési tervet** hozzak létre, amely segítségével fejleszhető a stratégiai gondolkodás a kerettanterv által megadott egyes témakörökben.

A fejezet következő részében a két kérdőívre, először a tanári, majd a tanulói kérdőívre adott válaszokat mutatom be.

3.2. A tanári kérdőívekre adott válaszok bemutatása

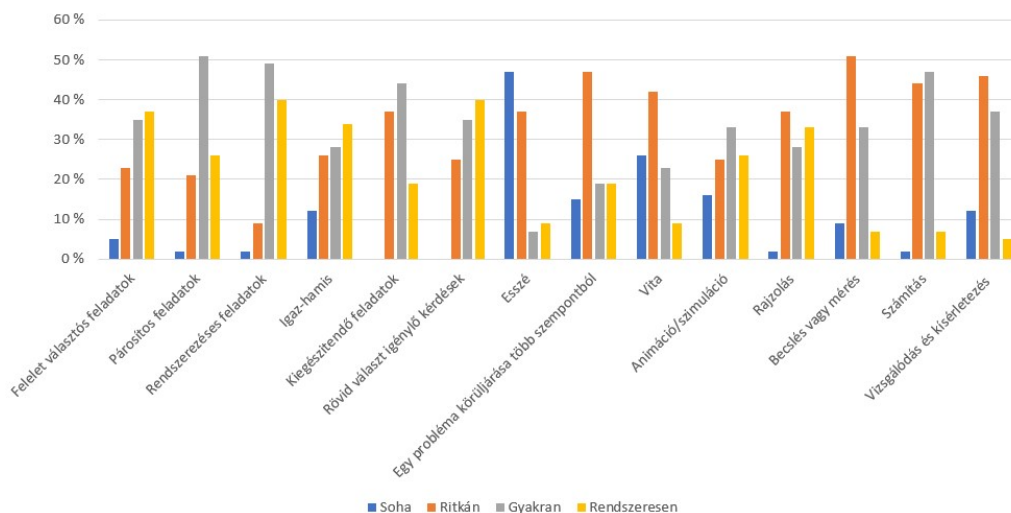
A tanári kérdőívet összesen 43 aktívan tanító földrajztanár töltötte ki, akik közül 13 férfi és 30 nő volt. A második kérdésre, hogy hány éve tanítanak földrajzot egy elég széles spektrumon belül kaptam válaszokat az 1 éve tanítótól a 40 éve tanítóiig bezárólag. A legtöbb kitöltő 20 éve tanítja a tantárgyat. Magyarországot tekintve Heves és Nógrád vármegye kivételével minden vármegyéből kaptam kitöltőt, a válaszok alapján legtöbben Budapesten tanítanak. A kérdőívet kitöltő tanárok 55,8%-a általános iskolában tanít, 34,9%-a négyosztályos vagy nyelvelőkészítő gimnáziumban, 14%-a hat osztályos gimnáziumban 11,6%-a nyolc osztályos gimnáziumban, 20,9%-a technikumban és 4,7%-a egyéb iskola típusban tanít. A tanárok többsége (72%) általános iskolában a 7-8. évfolyamon, míg a középiskolában 48%-a a 9. évfolyamon és 41%-a a 10. évfolyamon tanít.

A földrajztanárok aránylag változatos **munkaformákat** használnak. Nem okozott meglepetést, hogy a munkaforma kapcsán a legtöbben (95,3%) a frontális munkát, a legkevesebben (81,4%) a csoportmunkát jelölték (1. ábra). Ezekre a kérdésekre többszörös választási lehetőség volt, hiszen egy tanár több iskolatípusban taníthat, illetve különböző munkaformákat is használhat az óráin.

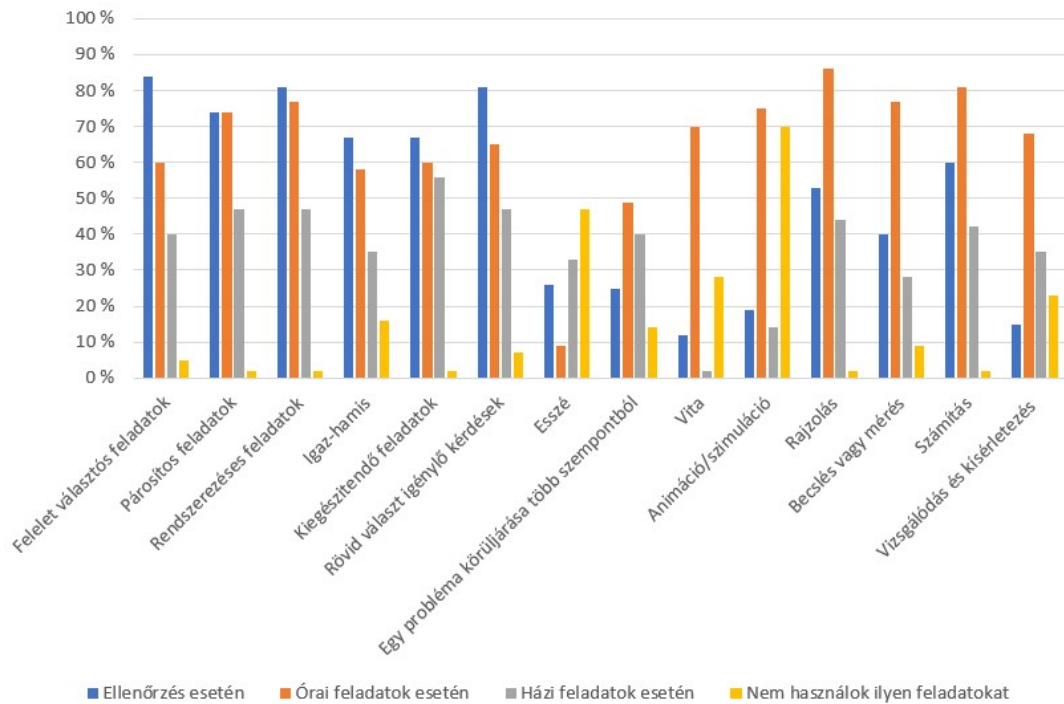

1. ábra: A földrajzórakon használt munkaformák gyakorisága (saját szerk.)

A kérdőív második részében a földrajzóra **feladatok típusát**, illetve azt kérdezte a kérdőív, hogy mikor használják azokat a földrajz tanárok. Az eredményeket a 2. és a 3. ábra mutatja. A válaszokból látható, hogy a tanárok különböző helyzetekben használják a nyílt és a zárt végű kérdéseket. A zárt végű kérdéseket, például a feleletválasztós vagy a rendszerezéses feladatokat jellemzően ellenőrzéskor használják, míg a nyílt végű feladatokat tanórai feladatok esetén. A válasz adók 84%-a használja ellenőrzés esetén a feleletválasztós feladatokat, illetve 70%-a órai feladatok esetén a vita típusú feladatokat (3. ábra). A válaszok alapján látjuk, hogy a diákok változatos feladatokkal találkoznak, amelyeket a tanárok a különböző helyzetekben használnak. Érdekes viszont, hogy a földrajztanároknak majdnem a fele nem használ esszé típusú feladatot, ha használnak, akkor is jellemzően házi feladatként adják a diákoknak. A diagramokon meglepő információkat is látunk, például azt, hogy a földrajztanárok ritkán használnak becsléses-mérési vagy vizsgálódási-kísérletezési feladatokat, pedig a kerettanterv különböző lehetőségeket is elvár ilyen típusú feladatokra (például ásvány-, kőzet- vagy talajvizsgálathoz kapcsolódó mérések vagy kísérletezések).

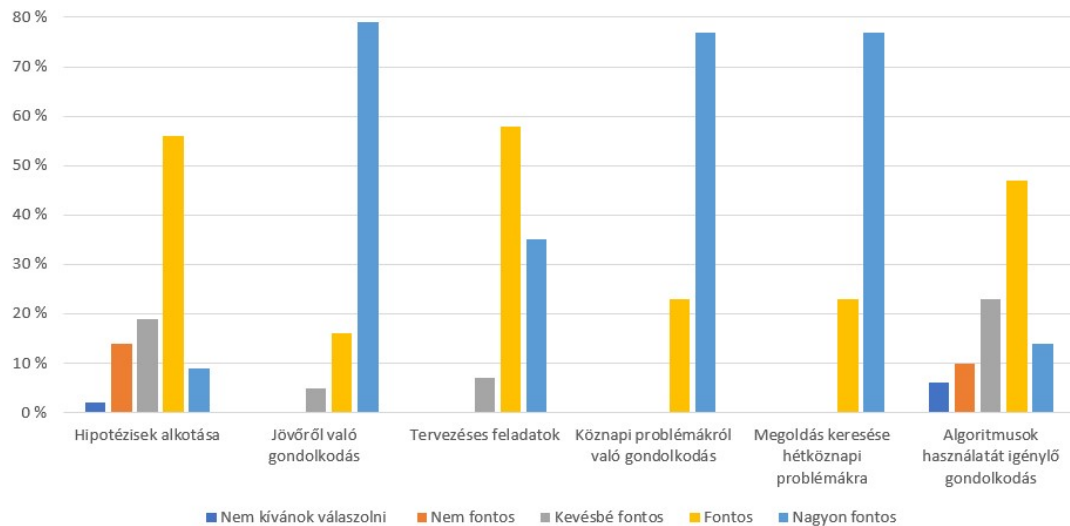
2. ábra: A földrajzórán használt feladattípusok gyakorisága (saját szerk.)

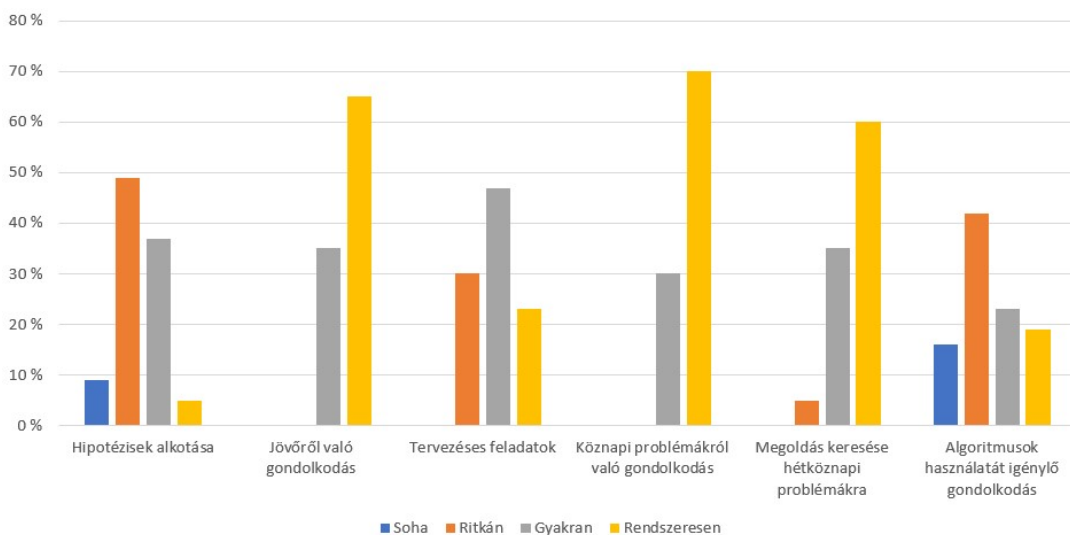
3. ábra: Az egyes feladatok használatának kapcsolata a didaktikai mozzanatokkal (saját szerk.)

A kérdőív harmadik részében a **stratégiai gondolkodás elemeinek fontosságát** kérdeztem a földrajztanároktól, illetve azt, hogy megjelennek-e a földrajzórákon az egyes elemek. Az eredményeket a 4. és az 5. ábra mutatja. A diagramokon éles kettőséget látunk, főleg az első elem tekintetében. A földrajztanárok 54%-a szerint fontos, hogy megjelenjen a hipotézisek alkotása a feladatokban, mégis 49%-uk szerint csak ritkán jelenítik meg. Érdekes továbbá, hogy a jövőről való gondolkodást, a köznapi problémákról való gondolkodást és a tervezéses feladatokat mind fontosnak tartják, de a hipotézisalkotást kihagyják, holott a gondolkodási folyamat első legfontosabb része, hogy hipotéziseket hozunk létre, amelyeket kritikus gondolkodással tesztelhetünk. Megnyugtató viszont, hogy a földrajztanárok fontosnak tartják a foglalkozást a köznapi élettel kapcsolatos problémákkal, sőt a válaszadók 60%-a rendszeresen megoldást is kerestet az adott problémákra. Meglepő viszont, hogy a földrajztanárok 47%-a fontosnak tartja az algoritmikus gondolkodás fejlesztését, mégis a válaszadók nagy része (42%-a) ritkán jeleníti csak meg.

4. ábra: Az egyes stratégiai gondolkodási elemek fontosságának gyakorisága a tanárok szerint (saját szerk.)

5. ábra: A földrajz tanárok szaktárgyi óráin megjelenő stratégiai gondolkodási elemek gyakorisága (saját szerk.)

A kérdőív negyedik részében **nyitott kérdések** szerepeltek. Az elsónél az volt a kérdés, hogy mely szempontok alapján készít feladatokat földrajzórára, ahol a legtöbben a gyermekek életkorát és gondolkodási szintjét, illetve a témát jelölték meg. Voltak olyan kitöltők, akik a feladatok javítási sebességét is figyelembe veszik a magas osztálylétszámok miatt, illetve az óra témáját és célját is figyelik. A második kérdés arra vonatkozott, hogy mit jelent a tanárok számára a stratégiai gondolkodás, amelyre elég vegyes válaszokat kaptam. A legtöbb kitöltő nagyjából helyesen fogalmazta meg, hogy mi a stratégiai gondolkodás, de eltérő szempontokból fogalmazták meg. Voltak, akik saját szemszögéből gondolkodtak, azaz hogy nekik mint

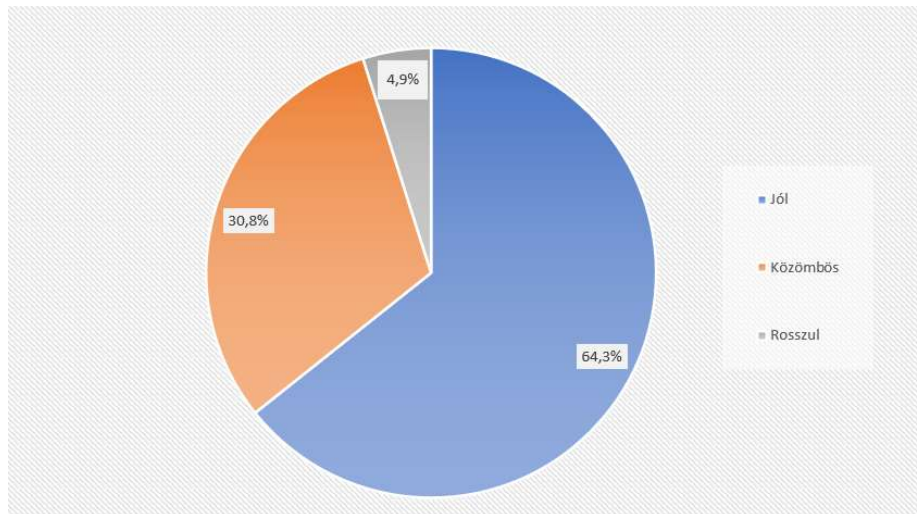
tanároknak mit kell tenniük a tanulók stratégiai gondolkodásának fejlesztésének érdekében. Mások csak definiálták a gondolkodási formát, illetve sajnos olyan kitöltők is voltak, akik nem ismerik a kifejezést és nem szerepel az aktív szókincsükben sem (12%).

A tanári kérdőív kiértékelése során láttuk, hogy a tanórai feladatok jellemzően nyílt végűek, mint például egy probléma körüljárása vagy valamely vitamódszer alkalmazása, amely során a tanulók gondolkodása fejleszhető, mert az ilyen típusú feladatok elkészítése hosszú gondolkodási folyamat eredménye, illetve osztályonként eltérő megoldások várhatók, amely során különféle jó megoldások születhetnek. A válaszokból látjuk azt is, hogy a zárt végű (mint például a feleletválasztós, a rendszerezős, vagy az igaz-hamis) feladatokat rendszerint az ellenőrzés során használják. A válaszokból kiderül, hogy a földrajztanárok fontosnak tartják a köznapi problémákkal való foglalkozást, illetve a megoldás keresését ezekre, amely nem meglepő, hiszen a földrajzóra feladatoknál nyílt végű feladatokat használnak és az rendszeresen meg is jelenik az óráikon. A kérdőív végén található egyéb észrevételnél a kitöltő pedagógusok pozitív üzeneteket fogalmaztak meg, fontosnak tartják a témát, amely megerősítette a kutatásom előtt felállított hipotézist, hogy napjainkban igazán fontos a stratégiai gondolkodás fejlesztése, illetve az egyik kitöltő szerint érdekes volt ilyen szempontok mentén végig gondolnia a tanóráit.

3.3. A tanulói kérdőívekre adott válaszok bemutatása

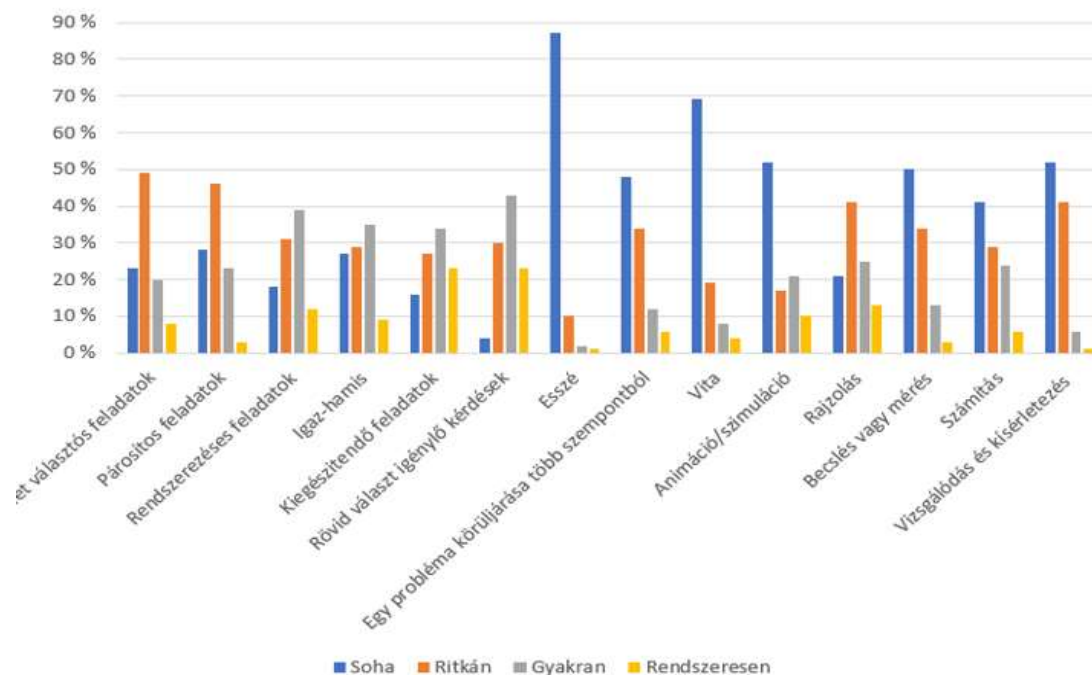
A tanulói kérdőívet összesen 143 diák töltötte ki, akik közül 72 lány és 71 fiú volt. Összesen három vármegyéből, Pest, Veszprém és Vas vármegyéből kaptam kitöltőket, de a legtöbb kitöltő Budapesten tanul. A válaszadók közül 40,6% a fővárosban, 38,5% városban, 18,9% községben, és 2,1% megyei jogú városban él. Sikerült mind a négy évfolyamról kitöltőket szerezni, amelynek aránya: 33,6% 7. osztályos, 30,8% 9. osztályos, 25,9% 7. osztályos és 9,8% 10. osztályos. Megkérdeztem azt is, hogy milyen iskola típusban tanulnak, amelyre 51% nyolc osztályos gimnáziumot, 23% technikumot, 13% általános iskolát, 9% nyelvi előkészítő gimnáziumot és 4% hat osztályos gimnáziumot jelölt. Fontosnak tartottam megkérdezni, hogy a tanulók hogyan érzik magukat az osztályukban. A diákok 64,3%-a jól érzi magát és 30,8%-a számára közömbös a helyzete. Ez alapvetően megnyugtató adat, hiszen a válasz adók kevesebb, mint 5%-a érzi csak rosszul magát az osztályában (6. ábra). Az űrlap megkérdezte azt is, hogy milyen munkaformákat szoktak használni a földrajzórán, amelyre hasonló adatokat kaptam, mint a tanári kérdőívben, de itt az egyéni munkát jelölték a legtöbben (57,3%), 51,7% jelölte a frontális munkát, 43,4% a csoportmunkát, és 38,5% az egyéni munkát. A tanulói kérdőívben ez

az egyetlen kérdés, amelyre több választási lehetőség is jelölhető volt, hiszen minden tanórán más-más módszer a célravezető.

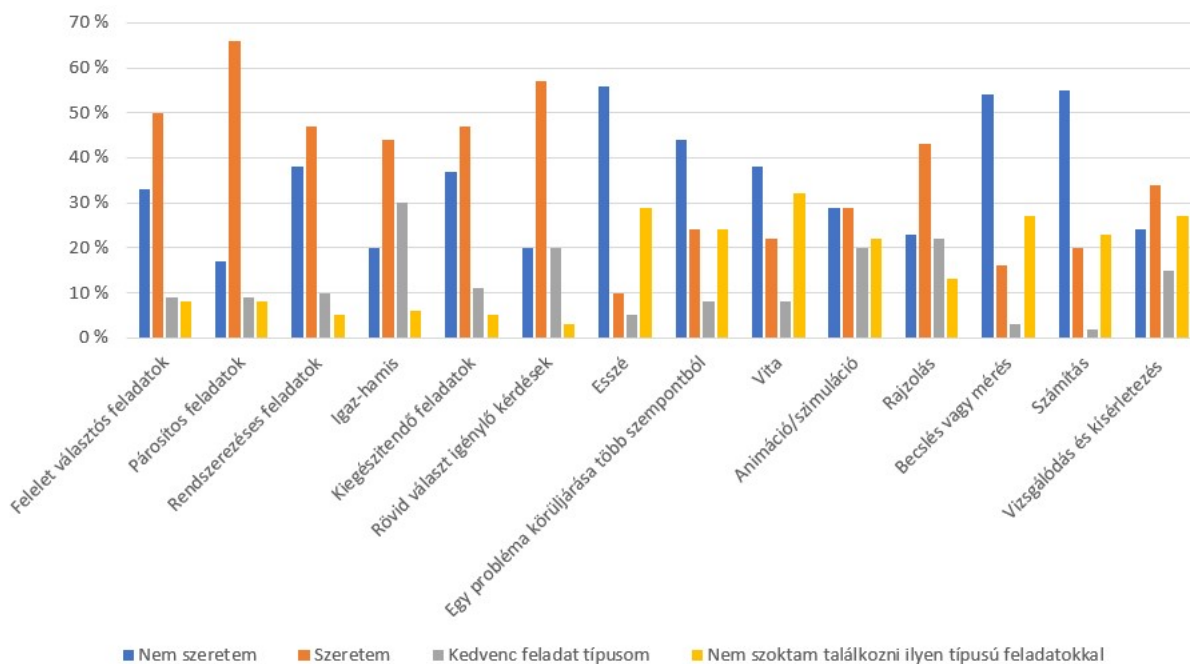

6. ábra: A hogyan érzed magad az osztályodban? kérdésre adott válaszok aránya (saját szerk.)

A tanulói kérdőív második részében a földrajzórán megjelenő **feladatok típusaira** kérdeztem rá, illetve arra, hogy mennyire kedvelik az egyes típusokat. Az eredményeket a 7. és a 8. ábra mutatja. A válaszadók szerint földrajzórán csak négy feladattípussal találkoznak gyakran: a rendszerezéses, az igaz-hamis, a kiegészítendő és a rövid választ igénylő feladatokkal. Érdekes viszont, hogy a diákok fele szerint soha nem jelennek meg nyílt végű feladatok a földrajzóraikon, pedig a tanárok szerint gyakran használják ezt a feladattípust. A tanulók általában a zárt végű feladatokat szeretik megoldani. Ez érthető is annak ismeretében, hogy nyílt végű feladatokkal nem szoktak dolgozni. A kérdőív eredményeinek egyik pozitív tapasztalata, hogy a diákok szeretnek vizsgálgódni, kísérletezni annak ellenére, vagy épp azért, hogy ritkán találkoznak ilyen jellegű feladatokkal. Tehát érdemes minél több vizsgálgóást és kísérletekre épülő feladatot bevinni a tanórákra.

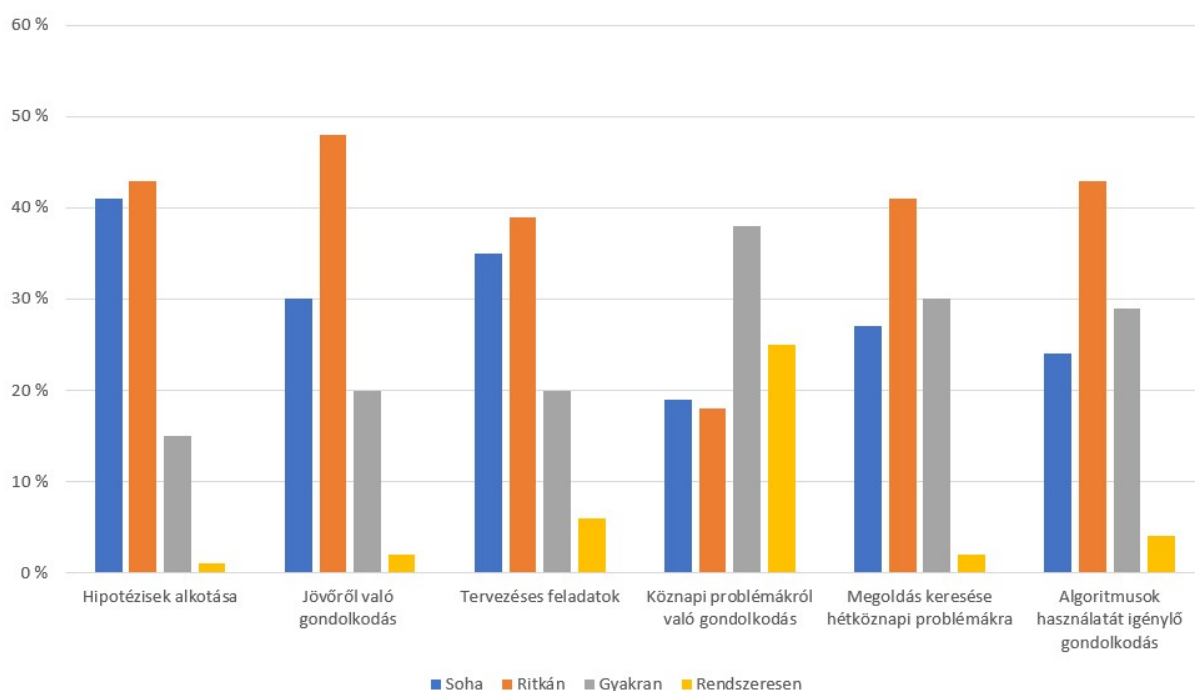
7. ábra: Tanulók szerint megjelenő feladattípusok gyakorisága a földrajzórán (saját szerk.)

8. ábra: A tanulók által kedvelt feladattípusok arányai (saját szerk.)

A kérdőív harmadik részében a **stratégiai gondolkodás egyes elemeinek megjelenésére** kérdeztem rá a tanulóktól, amelynek eredményeit a 9. ábra mutatja. A diagramok alapján látható, hogy a tanulók szerint a földrajzórán a stratégiai gondolkodás egyes elemei nem

jelennek meg vagy csak ritkán. Az eredmény azért érdekes, mert a földrajztanárok fontosnak tartják és többségük meg is jeleníti az egyes elemeket az órákon. Egyedül a köznapi problémákról való gondolkodást jelölték a tanulók gyakran megjelenőnek (38%), viszont 42%-uk szerint nem keresnek megoldást ezekre a problémákra (9. ábra). A legmarkánsabb különbséget a rendszeres jelölésnél láthatjuk, a válaszadók egynegyed része szerint rendszeresen megjelennek a köznapi problémák, viszont csak 2% szerint keresnek is rá megoldást (9. ábra). Viszont érdekes, hogy a diákok közel 30%-a szerint gyakran megjelennek az algoritmusokat igénylő feladatok, míg a földrajztanároknak csupán közel 20%-a jelölte annak megjelenését (5. ábra).

9. ábra: A stratégiai gondolkodás egyes elemeinek megjelenési aránya a tanulók szerint (saját szerk.)

A kérdőív negyedik részében **nyitott kérdések** szerepeltek, ahol a diákoknak lehetőségük volt leírni, milyen más feladatokkal szoktak találkozni a fent említettek mellett, ahol rendszerint különböző online feladatokat (pl. online keresztrejtvények) írtak. A másik kérdés a stratégiai gondolkodás definiálása volt, amelyre elég vegyes válaszokat kaptam, voltak, akik nem tudták megfogalmazni mi a stratégiai gondolkodás, de voltak olyanok is, akik elég pontos definíciót tudtak megfogalmazni (pl. „stratégiai gondolkodás alatt egy jól megtervezett, egy átgondolt tervet viszek véghez, mit teszek meg ennek ügyében, honnan indultam, hová tartok”). De

jellemzően megjelent, hogy az egy tervezési folyamat, amelyben a valóságra kell fókuszálni, vagy egy hosszú, bonyolult gondolkodási folyamat.

A tanulói kérdőív kiértékelése után látható, hogy a diákok és a tanárok hasonlóan vélekednek az egyes feladatokkal kapcsolatban, bár voltak olyan kérdések, amelyekre elértő választ kaptam a diákoktól és a tanároktól. Például a jövőről való gondolkodás a diákok szerint nem jelenik meg, de a tanárok szerint igen, vagy az algoritmikus gondolkodás esetében éppen fordítva. A tanulói kérdőívre adott válaszok alapján a tanulók kevés nyílt végű feladattal találkoznak a földrajzórán, pedig akik találkoznak, ők szeretik is. A tanulók általában kiegészítő, rendszerezési, igaz-hamis vagy rövid választ igénylő feladatokkal szoktak dolgozni, amelyeket kedvelnek is. A tanárok válaszaiból is kiderül, hogy találkoznak is a diákok ezekkel a feladattípusokkal a tanórai ismeretszerzéskor és a dolgozatokban is. A tanulói kérdőívre adott válaszok alapján igazolódni látszik a kutatás előtt felállított hipotézisem, hogy fontos a tanulók stratégiai gondolkodásának fejlesztése, hiszen mindennapjaink része a megfelelő és hatékony stratégiák létrehozása, a köznapi problémákkal való foglalkozás, amelyekkel a tanulók szeretnek is foglalkozni a földrajztanulás keretében.

4. Fejlesztési terv és feladatainak bemutatása általános iskolai és középiskolai szinten

4.1. Fejlesztési terv az általános iskolások számára

Az általános iskolák 7–8. évfolyama számára összeállított fejlesztési tervemet az 1. táblázat foglalja össze. A tervben szereplő feladatokat részletesen kidolgoztam, és a következő részben azokat mutatom be.

Témakör neve	Feladat címe	Stratégiai gondolkodási művelet(ek)
1. Tájékozódás földrajzi térben	A legrövidebb út	Ismeret, felfogás
2. Közvetlen lakókörnyezetünk földrajza	Közösségi terek fejlesztése	Felfogás, alkalmazás
3. Magyarország földrajza	Hungarikumok nyomában	Elemzés
4. A Kárpát-medence térsége	A határon túli magyarság erősítése	Elemzés
5. Európa földrajza	Magyarország Európa gazdasági térképén	Elemzés
6. Az Európán kívüli kontinensek földrajza	A világgazdaság folyamatai	Összegzés, értékelés
7. A földrajzi övezetesség	Milyen ételeket lehetnek a helyiek az adott éghajlaton?	Összegzés, értékelés
8. Életünk és a gazdaság: a pénz és a munka világa	Takarékoskodjunk a jövőre!	Összegzés, értékelés

1. táblázat: Áttekintő táblázat a feladatok és a hozzájuk kapcsolódó stratégiai gondolkodási műveleti szintekhez az általános iskolai korosztály számára

A feladatok bemutatása

1. témakör: Tájékozódás földrajzi térben

Feladat címe: **A legrövidebb út**

Feladatléírás

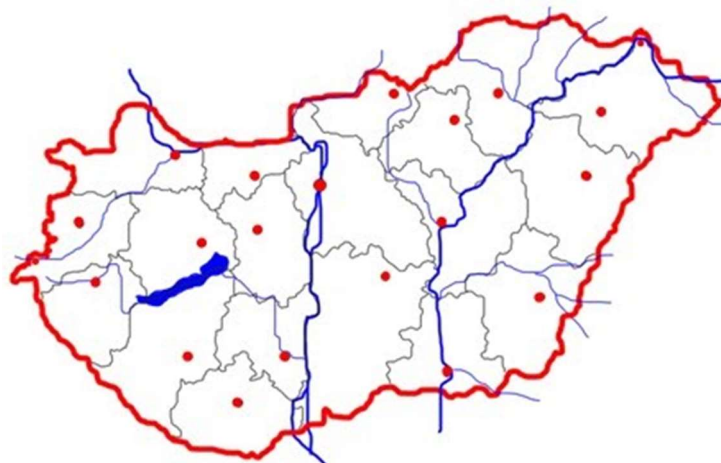
Egy utazási iroda az osztályotoktól kért segítséget, hogy terveztek meg egy kétnapos kirándulást budapesti indulással, amely érinti Celldömölk, Tapolca, Tata, Tihany, Sopron, Veszprém településeket. A cél, hogy találjuk meg a legrövidebb útvonalat. A feladatot atlasz segítségével végezzétek el!

Számoljátok ki az egyes városok közötti távolságot a térkép méretarányának megfelelően! Az adatokat írjátok a táblázatba (2. táblázat)!

Ha kész a táblázat, akkor különböző színekkel rajzoljátok az egyes szakaszokat a mellékelt kontúrtérképre! (Érdeemes az egyes szakaszokat a táblázatban is kiszínezni, hogy könnyebben átlássátok a táblázat és a kontúr térkép kapcsolatát.)

Szakaszok	Városok	A két város közötti távolság	Megtett km-ek
1.			
2.			
3.			
4.			
5.			
6.			
7.			

2. táblázat: Két város közötti távolság

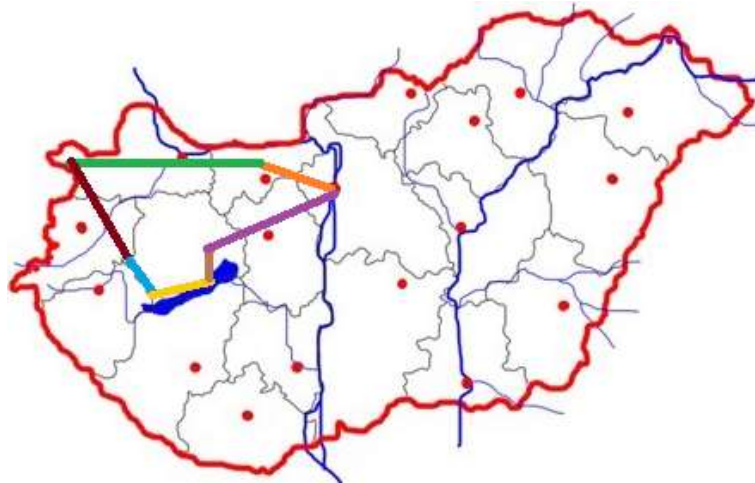
10. ábra: Kontúrterkép „A legrövidebb út” című feladathoz
(1. forrás: <https://www.geogebra.org/m/nvmanv8>)

Elvárható teljesítmény:

Szakaszok	Városok	Két város közötti távolság	Megtett km-ek
1.	Budapest	6 000 000 cm = 60 000 m = 60 km	60
	Tata		
2.	Tata	13 000 000 cm = 130 000 m = 130 km	190
	Sopron		
3.	Sopron	6 400 000 cm = 64 000 m = 64 km	254
	Celldömök		
4.	Celldömök	5 000 000 cm = 50 000 m = 50 km	304
	Tapolca		
5.	Tapolca	3 600 000 cm = 36 000 m = 36 km	340
	Tihany		
6.	Tihany	2 000 000 cm = 20 000 m = 20 km	360
	Veszprém		
7.	Veszprém	10 000 000 cm = 100 000 m = 100 km	460
	Budapest		

3. táblázat: Megoldás a két város közötti távolság táblázatra

11. ábra: A kontúrtérkép megoldása „A legrövidebb út” című feladathoz
(2. forrás: <https://www.geogebra.org/m/nvmanv8>)

Metodikai értékelés

A feladat a stratégiai gondolkodás fejlesztési tervének bemelegítő feladata, ahol a tanulóknak a legrövidebb útvonalat kell megtervezniük. A feladat során a diákoknak különböző kérdéseket kell végig gondolniuk, például azt, hogy hol találhatóak az egyes települések, merre érdemes elindulni, merre vezet a legrövidebb út. Ezen kérdések megválaszolásával a tanulók **felfogják** és **megértik** a problémát, és hogy hogyan lehet megoldani egy ilyen típusú feladatot. Mindeközben gyakorolják a térképészet témakörében megtanult számításokat.

2. témakör: Közvetlen lakókörnyezetünk földrajza

Feladat címe: **Közösségi terek fejlesztése**

Feladatléírás

A településeken a polgármester egy fórumbeszélgetést tartott az elmúlt napokban a helyi lakosokkal egyeztetve, ahol felmerült a régi sportpálya felújításának szükségessége. Most a polgármester szeretné megismerni a ti véleményeteket is, hogy milyen új szolgáltatásokkal egészítenétek ki a közeljövőben megújuló közösségi teret. Mérjétek fel, hogy milyen új szolgáltatásokat lenne érdemes létesíteni és miért! A miért kérdésre válaszolva térjétek ki arra, hogy miért lényeges a jövőben az új szolgáltatás, miért feltétlenül szükséges a létesítése, mi célt szolgál majd! Felmérésetek eredményét táblázatban rögzítsétek (4. táblázat)!

	Szolgáltatások	Miért fontos a létesítése?	Mi célt szolgál majd?
1.			
2.			
3.			
4.			
5.			

4. táblázat: Szolgáltatások felmérése a „Közösségi terek” című feladathoz

Elvárható teljesítmény: a táblázat kitöltése (5. táblázat).

	Szolgáltatások	Miért fontos a létesítése?	Mi célt szolgál majd?
1.	Büfé	A sportolni vágyók vagy a meccsek nézői tudjanak venni nassolni valót	Bevételi forrás a város számára
2.	Játszótér	Az új sportpálya mellé érdemes játszótér is létesíteni, mert ezáltal a felnőttek és a gyerekek egy helyen tudnak kikapcsolódni	Generációkon átívelő közösségépítés
3.	Fitnesspark	Meccsek előtti bemelegítésre, illetve egyedül is sportolni vágyó felnőtteknek	Erő, kondíció fejlesztése
4.	Ivókút	Folyadékutánpótlás miatt fontos	Azoknak is legyen folyadék biztosítva, akik nem szeretnének a büfében vásárolni
5.	Padok	A meccset nézők, illetve a játszótéren váró felnőttek kényelme miatt fontos	Kényelmi célt szolgál

5. táblázat: Megoldási lehetőség a szolgáltatások felmérése a „Közösségi terek” című feladathoz

Metodikai értékelés

A feladat során a tanulónak saját környezetük problémájával kell foglalkozniuk, amikor felméri, hogy milyen új szolgáltatásokkal lehet bővíteni a megújuló közösségi teret. Ebben a feladatban a **felfogás** műveleti szint mellett megjelenik az **alkalmazás** is, amikor már megnevezik, hogy milyen célt szolgálnak az adott szolgáltatások. A tanulók stratégiai gondolkodásának egyik kulcseleme a **célok megnevezése**. Tehát látjuk, hogy a második feladat már egy szinttel nehezebb, mint az első, mert nemcsak felfogni, hanem alkalmazni kell a megszerzett információt.

3. témakör: Magyarország földrajza

Feladat címe: **Hungarikumok nyomában**

Feladatléírás

Keressetek, olyan magyar jellegzetességeket, termékeket, zöldség- és gyümölcsféléket, társas tevékenységeket (pl. tánc), amik nem hungarikumok, de a nemzeti értékek! Nevezetek meg célokat, érveket, hogy miért lenne érdemes az adott magyar jellegzetességet a hungarikumok közé sorolni! Gyűjtsetek ellenérveket is! A megoldásaitokat érvelő táblázatban (6. táblázat) gyűjtsétek össze!

Mellette szól	Hungarikum javaslat	Ellene szól

6. táblázat: Érvelőtáblázat a „Hungarikumok nyomában” című feladathoz

Elvárható teljesítmény: a táblázat lehetséges kitöltése (7. táblázat).

Mellette szól	Hungarikum javaslat	Ellene szól
Magyarországon egyedülálló módon csónakázni lehet a föld alatt a barlangban. Világrekordot is tart.	Tapolcai-tavasbarlang	Nincsenek benne cseppkövek
Ősi magyar szőlő fajta, amelyet kifejezetten Badacsonyban termesztnek.	Balatoni borvidék: badacsonyi kéknyelű	Nem szerepel a magyar borok toplistáján
Magyar eredetű étel, amelynek kulcs szerepe volt a szegények életében.	Dödölle	Nem főétel, hanem csak köret
Európa egyik legszebb kertje. Egy magyar gróf utazásainak emlékét őrzi.	Jeli arborétum	A rododendron és más növények Magyarországon nem őshonosok
Világ szinten is kiemelkedő sikereket ért el a magyar úszók (például Hosszú Katinka úszósikerei).	Úszósport	Vívásban sok érmet szereztünk eddig olimpián

7. táblázat: Érvelőtáblázat lehetséges megoldása a „Hungarikumok nyomában” című feladathoz

Metodikai értékelés

A hungarikumok nyomában című feladatban már az **elemzés** gondolkodási szintjén vannak a tanulók, hiszen érveket kell felhozniuk az egyes hungarikumjelöltek mellett és ellen, hogy miért vagy miért nem lehetne hungarikum. A javasaltokat nemcsak megnevezik, hanem részekre bontva elemzik, indokolják is. Tehát látjuk a feladat gondolkodási műveleti szintje megint emelkedett, átlépett az alacsonyabb színtről a magasabb szintre. A feladatban a gondolkodás fejlesztése mellett a hazafias nevelés is megjelenik.

4. témakör: A Kárpát-medence térsége

Feladat címe: **A határon túli magyarság erősítése**

Feladatléírás

Osztályotok a határtalanul programban vesz részt, és az osztályfőnökök a véleményetekre kíváncsi, hogy milyen programokat terveznétek a határon túli magyarság és az anyaországban lévő magyarság kapcsolatának erősítése céljából. Tervezettek közös programokat a határon túli diákokkal bel- és külföldön! Számoljatok várható költségekkel is (8. táblázat)!

Az ötletelés után állítsatok fel fontossági sorrendet a programok között (9. táblázat)! Indokoljátok is, hogy miért hoztátok meg az egyes döntéseket!

Program	Költsége

8. táblázat: Ötletelőtáblázat a programtervezéshez

Fontossági sorrend	Program	Költsége	Indoklás
1.			
2.			
3.			
4.			
5.			

9. táblázat: Megoldást tisztázó áttekintőtáblázat a programtervezéshez

Elvárható teljesítmény: a táblázatok kitöltése, egy lehetséges megoldás a 10. és 11. táblázatban.

Program	Költsége
Komárom-i város séta pl. (erőd, Európa udvar)	Erőd belépőjegy 2,5 euró/fő
Közös focimeccs	0 euró / 0 Ft
Közös 1 perc vagy nyersz játék	Játékok felszerelése maximum 50 euró
Budapesti városnézés	0 Ft
Ógyallai csillagvizsgáló	Belépő jegy: 1,5 euró/fő + vonat: 0,5 euró/fő

10. táblázat: Ötletelőtáblázat lehetséges megoldása a programtervezéshez

Fontossági sorrend	Program	Költség / fő	Indoklás
1.	Közös focimeccs	0 euró / 0 Ft	Legolcsóbb
2.	Közös 1 perc vagy nyersz játék	max. 50 euró	Az is játszhat, aki nem szeret focizni, de drágább megszervezni, mint egy focimeccset.
3.	Látogatás az ógyallai csillagvizsgálóban	2,5 euró	Szeretjük a csillagokat.
4.	Budapesti városnézés	0 Ft	Több nevezetesség van, mint Révkomáromban
5.	Révkomáromi városi séta	2,5 euró	A csillagok nézése érdekesebb, mint sétálni a városban.

11. táblázat: Megoldást tisztázó áttekintőtáblázat lehetséges megoldása a programtervezéshez

Metodikai értékelés

A határon túli magyarság erősítése című feladatban is megjelenik a hazafias nevelés. A stratégiai gondolkodás művelési szintje ebben a feladatban az **elemzés**, amikor a tanulóknak egy konkrét tervet kell elkészíteniük. Ennek során különböző kérdésekre kell válaszolniuk, például milyen programok legyenek, mennyibe kerülnek az egyes programok, majd fel kell állítaniuk egy sorrendet is, hogy melyik program a legjobb, amit feltétlenül meg kell valósítani, illetve melyik kevésbé fontos. Tehát látjuk, hogy a feladat során az egyes programokat részekre bontva vizsgálják meg, sőt egymáshoz képest egy sorrendet is felállítanak, ami szintén az elemzési képességüket fejleszti.

5. témakör: Európa földrajza

Feladat címe: **Magyarország Európa gazdasági térképén**

Feladatléírás

Magyarországon találkozhatunk többféle gyárral, aminek a központja nem hazánkban található. Keressetek az atlasz segítségével egy hazánkban működő autógyárat vagy egy alkatrész üzemet! Fogalmazzatok meg hozzá fontosságukkal kapcsolatos szempontokat! Majd vizsgáljátok meg mérlegelőtáblázat (12. táblázat) segítségével, hogy mi szól mellette vagy ellene az egyes szempontoknak!

Választott gyár / üzem:		
Választott gyár/ üzem városa:		
Előnyei	Szempont / állítás / tény	Hátrányai
Több munkalehetőség a városban.	Munkahely teremtése	Elveszi a munkaerőt a helyi vállalkozásoktól.

12. táblázat: Mérlegelőtáblázat „Magyarország Európa gazdasági térképén” című feladathoz

Elvárt teljesítmény: a táblázat kitöltése (13. táblázat).

Választott gyár / üzem: .....Audi.....		
Választott gyár/ üzem városa: .....Győr.....		
Előnyei	Szempont / állítás / tény	Hátránya
Több munkalehetőség a városban	Munkahely teremtése	Elveszi a munkaerőt a helyi vállalkozásoktól.
Az Audi eltökélt a környezetvédelem mellett, ezért olyan döntéseket hozott, amelyek segítségével kevesebb széndioxidot bocsát ki.	Környezetvédelem	A környezetvédelem mellett szól az, hogy kevesebb a széndioxid kibocsátása van a gyárnak, de még mindig van széndioxid kibocsátás, ami a városban élőknek a várható élettartamát csökkenti.
Versenyképes tudásra tehetnek szert azok, akik részt vesznek az Audi képzésein.	Új szakmai tudás	A megszerzett új tudást gyakran nem Magyarországon, hanem más országokban hasznosítják.
A helyi iparüzési adó miatt a városnak több bevételi forrása van, ezért különböző fejlesztéseket (pl. utak felújítása) tudnak megvalósítani.	Város fejlettsége	A város elvesztheti a régi történelmi hangulatát, mert új modern épületek épülnek.
A város helyi közlekedését fejlesztheti, hiszen a városlakók a kialakult dugók miatt nagyobb eséllyel választják a tömegközlekedést, ezáltal több bevételi forrásra tesz szert a közlekedési központ.	Közlekedés	Az autógyár miatt többen fognak ingázni az otthonuk és a munkahelyük között, ezáltal dugók alakulhatnak ki a reggeli és a délutáni csúcsidőszakban.

13. táblázat: Mérlegelőtáblázat lehetséges megoldása „Magyarország Európa gazdasági térképén” című feladathoz

Metodikai értékelés

A témakör 5. feladatában a tanulóknak a tények mellett és ellen kell érvelniük. Az állítások elemzése során **mérlegelő képességüket** fejlesztjük, hiszen a stratégiai gondolkodás egyik fontos tényezője, hogy a stratégiai gondolkodó képes mérlegelni az egyes állításokat, és azokat alaposan körüljárva megfelelő döntéseket tud hozni. A stratégiai gondolkodás műveleti szintje jelen esetben az **elemzés**, amely során a tanulók a lehetséges okokat járják körbe. A feladat elvégzése segít a gondolkodás következő szintjére való felkészülésben, hiszen már képesek mérlegelni is a felhozott érveket, de majd tovább fejleszteni és összehasonlítani más nézőpontokkal a fejlesztési terv következő feladataiban gyakorolhatják.

6. témakör: Európán kívüli kontinensek földrajza

Feladat címe: **A világgazdaság folyamatai**

Feladatléírás

A különböző országok kapcsolatban vannak egymással folyamatos tárgyalások és különböző termékek egymás közötti kereskedése során. Tételezzük fel, hogy ti most egy választott ország képviselői vagytok, akiknek el kell adni egy kiválasztott saját terméket egy másik országnak. Vizsgáljátok meg, hogy a kiválasztott saját terméketeket, miért fontos, hogyan érdemes, milyen források kellenek, és hol érdemes értékesíteni! A megoldásaitokat tervezőtáblázatba írtátok (14. táblázat)!

Majd kössetek egy szerződést egy másik országgal annak érdekében, hogy árusíthassátok náluk a saját terméketeket!

Választható országok: Kína, USA, Egyiptom, Brazília, India.

A feladatot 4-5 fős csoportban végezzétek el!

Választott ország:			
Válaszott termék:			
Miért fontos-e termék értékesítése?	Hogyan tudjuk értékesíteni egy másik országban?	Milyen források eszközök szükségesek a termék értékesítéséhez?	Hol érdemes értékesíteni a terméket?

14. táblázat: Tervezőtáblázat „A világgazdaság folyamatai” című feladathoz

Elvárható teljesítmény: példamegoldás Indiához kapcsolódóan (15. táblázat).

Választott ország: .....India.....			
Választott termék: .....Darjeeling tea.....			
Miért fontos-e termék értékesítése?	Hogyan tudjuk értékesíteni egy másik országban?	Mely források, eszközök szükségesek a termék értékesítéséhez?	Hol érdemes értékesíteni a terméket?
Profitot szerezhethetünk belőle	Felmérjük a piacot, milyen más teákat forgalmaznak	Járművek vásárlása vagy bérlete	Ahol kevesebb tea kapható
Kedvező természeti feltételek miatt többlet van belőle az országban	Felmérjük, hogy milyen áron forgalmazzák a teákat	Kezdeti tőke	A saját teánkat olcsóbban tudjuk eladni, mint más gyártók
Népszerűsíteni az országot	Felmérjük a lehetséges viszonteladókat	Fuvarozási díj kifizetése	Közel van a másik ország
Cég növekedését elérni	Felmérjük, hogy mennyien vásárolnak más teákat	Munkások kifizetése	Sokat fogyasztanak teát abban az országban
Munkaerőteremtés	Felmérjük, hogy nekünk mennyibe kerül a tea értékesítése, megéri-e abban az országban	Online eszközök beszerzése	Olyan ország keresése, ahol vonzóbbá tehető a tea

15. táblázat: Tervezőtáblázat lehetséges megoldása „A világgazdaság folyamatai” című feladathoz

Metodikai értékelés

A témakör 6. feladatában már az **összegzés** műveleti szintjére lépünk, hiszen a tanulóknak már **tervezési képességeiket** kell használniuk. Alaposan körül kell járniuk, hogy milyen feltételei vannak egy termék értékesítésének, szembesülnek különböző problémákkal is, a szerződéskötés során kommunikációs érvelési képességeiket is használniuk kell, amit a fejlesztési terv elején lévő feladatok megoldása során gyakorolhatnak.

7. témakör: A földrajzi övezetesség

Feladat címe: **Milyen ételeket ehetnek a helyiek az adott éghajlaton?**

Feladatléírás

Vizsgáljátok meg, hogy a helyi lakosoknak milyen lehetőségeik vannak ételek készítésére a választott éghajlaton! Készítsetek egy menüsört, amelyben az adott éghajlatra jellemző alapanyagokat használtok! Miután elkészültetek, nézzétek utána az interneten, hogy milyen tradicionális ételeket fogyasztanak a helyiek! A feladatot poszter formában készítsétek el!

Elvárható teljesítmény: példamegoldás a mediterrán éghajlat esetén (12. ábra).

Mediterrán Konyha

MENÜ

Gyümölcstál
Található rajta:
Füge, Dinnye,
Mandarin, Narancs

Sült kecske
borda
zöltség ágyon

Citrusos gyümölcs
hab

Képek forrása:
1.kép: <https://tinyurl.hu/azRZ>
2.kép: <https://tinyurl.hu/jr9I>
3.kép: <https://tinyurl.hu/iu52>
4.kép: <https://tinyurl.hu/brnt>

12. ábra: Lehetséges poszter a „Milyen ételeket ehetnek az adott éghajlaton?” című feladathoz

Metodikai értékelés

A tanulóknak a 7. feladatban a földrajzi övezetesség során megismert éghajlatokkal kell foglalkozniuk. A stratégiai gondolkodás műveleti szintjei közül az **összegzés** és az **értékelés** műveleti szintjei valósulnak meg, hiszen a tanulóknak a megismert éghajlati jellemzők alapján kell kitalálniuk egy menüsört, amely elkészítése során csak a megszerezett információkra támaszkodhatnak. A feladat a stratégiai gondolkodás szempontjából fontos tényezője, hogy sorrendet alkotnak az egyes ételek, illetve másik fontos tényező, hogy ki kell választani azokat a termékeket, amelyek az adott éghajlaton jellemzők. Tehát látjuk, hogy a feladatot a diákok a maguk módján készítik el, összegzik a megszerzett tudást egy poszter formájában úgy, hogy megítélik a választott éghajlatra a menüsor helytállóságát is.

8. témakör: Életünk és gazdaság: a pénz és a munka világa

Feladat címe: **Takarékoskodjunk a jövőre!**

Feladatléírás

Készítsétek el Ignác háztartásnak költségvetési tervét! Térképezzétek fel azokat a pontokat, ahol pénzt tudna megtakarítani!

Dolgozzatok ki egy stratégiai tervet, amely segítségével még több pénzt tud megtakarítani Ignác a mindennapokban! Ebben lesz segítségetekre az ötletelőtáblázat (16. táblázat).

Az ötletelés után állítsatok fel egy fontossági sorrendet is a megoldást tisztázó táblázat segítségével (17. táblázat)!

	Fogyasztás	Spórolhatunk-e? igen/nem	Ha spórolhatunk, akkor hogyan?	Mennyit spórolhatunk?
1.				
2.				
3.				
4.				
5.				

16. táblázat: Ötletelőtáblázat megtakarítás stratégiai tervéhez

Fontossági sorrend	Miből spórolhatunk?	Mennyit spórolhatunk?
1.		
2.		
3.		
4.		
5.		

17. táblázat: Megoldást tisztázó táblázat megtakarítás stratégiai tervezéséhez

Elvárható teljesítmény: a táblázatok kitöltése (18. és 19. táblázat).

	Fogyasztás	Spórolhatunk-e? igen/nem	Ha spórolhatunk, akkor hogyan?	Mennyit spórolhatunk?
1.	Autó	Igen	Tömegközlekedésre váltunk	A parkoló jegy és a bérletjegy áratól függően. Pl. 300 Ft/ óra a parkolójegy és heti 5 napot dolgozik napi 8 órában, az havi szinten 48 000 Ft, míg a bérlet 10 000 Ft. Spórlólás: 30 000 Ft
2.	Fürdés kádban	Igen	Zuhanyzásra váltás	A vízdíj felét kell csak fizetni.
3.	Ebédelés étteremben	Igen	Otthon előre elkészített ebéd, ami éthordóban elvihet a munkahelyére	Egy napi éttermi ebéd árából egy hétre otthon megfőzhet, így kb. egyötödére csökkenthető a kiadás.
4.	Áram	Igen	Energia takarékos eszközök és izzók használata	Energia takarékos eszközöktől függően csökken.
5.	Márkás termékek vásárlása	Igen	Saját márkás termékek vásárlása	A márkás és a saját márkás ár különbségétől függően.

18. táblázat: Ötletelőtáblázat lehetséges megoldása a megtakarítás stratégiai tervéhez

Fontossági sorrend	Miből spórolhatunk?	Mennyit spórolhatunk?
1.	Étteremben ebédelés	Egy napi éttermi ebéd árából egy hétre otthon megfőzhet, így kb. egyötödére csökkenthető a kiadás.
2.	Autó	A parkoló jegy és a bérletjegy árától függően. Pl. 300 Ft/óra a parkolójegy és heti 5 napot dolgozik 8 órában az havi szinten 48 000 Ft, míg a bérlet 10 000 Ft. Spórlás: 30 000 Ft
3.	Fürdés kádban	A vízdíj felét kell csak kifizetni.
4.	Aram	Energia takarékos eszközöktől függően csökken.
5.	Márkás termékek vásárlása	A márka és saját márka ár különbözetétől függően.

19. táblázat: Megoldást tisztázó táblázat lehetséges megoldása a megtakarítás stratégiai tervezéséhez

Metodikai értékelés

Az általános iskolás korosztály utolsó feladata a stratégiai gondolkodás műveleti szintjei közül az **összegző** és **értékelő** műveleti szintbe tartozó feladat. A tanulóknak végig kell gondolni, melyek azok a pontok Ignác életében, ahol pénzt tud megtakarítani, majd a kitalált spórolási pontokból egy sorrendet is kell alkotniuk. A feladat során a fejlesztési terv előző feladataiban elsajátított technikákat kell alkalmazni, amikor megvizsgálják, hogy az egyes pontoknál spórolhat-e vagy sem, illetve a sorrendbe rakás is egy elemzés műveleti szinthez tartozó feladat. A feladatban az összegzés és az értékelés úgy jelenik meg, hogy egy olyan költségvetési tervet készítenek, mely saját ötleteiket tartalmazza, tényleg működő képes és Ignác életét megkönnyíti. A megoldás tisztázó táblázat segíti a tanulókat, hogy még egyszer átgondolják, milyen pontokat alkottak és azok a pontok a többihez képest mennyire fontosak vagy akár újra gondolják és új pontokat írnak. Tehát segíti az ismeretek megítélését és felmérését is.

4.2. Fejlesztési terv a középiskolások számára

A középiskolások (9–10. évfolyamos gimnazisták) számára kidolgozott fejlesztési tervem vázlatát a 20. táblázat tartalmazza. A fejezetben a részletesen kidolgozott feladatokat mutatom be.

Témakör	Feladat címe	Stratégiai gondolkodási művelet(ek)
1. Tájékozódás kozmikus térben és az időben	Egy világkonferencia megszervezésének kihívásai	Elemzés
2. A kőzetburok	Védekezzünk a földrengések ellen!	Elemzés
3. A légkör	Megvédhetjük az ózonréteget?!	Elemzés, összegzés
4. A vízburok	Melyik vízbázis előnyösebb?	Elemzés, összegzés
5. A geoszférák kölcsönhatásai és összefüggései	Tipikus problémák a földrajzi övezetekben	Összegzés
6. Átalakuló települések, eltérő demográfiai problémák a 21. században	Hogyan lehetünk város?	Összegzés
7. A nemzetgazdaságtól a globális világgazdaságig	Startupok világában	Összegzés, értékelés
8. Magyarország és a Kárpát-medence a 21. században	Magyarország változatos munkaerőpiaci helyzete	Összegzés, értékelés
9. A pénz és a tőke mozgásai a világgazdaságban	Megtakarításaink kezelése	Összegzés
10. Helyi problémák, globális kihívások, a fenntartható jövő dilemmái	A fogyasztói társadalom problémái	Összegzés, értékelés

20. táblázat: Áttekintő táblázat a feladatok és a hozzájuk kapcsolódó stratégiai gondolkodási műveleti szintekhez az középiskolai korosztály számára

1. témakör Tájékozódás kozmikus térben és az időben

Feladat címe: **Egy világkonferencia megszervezésének kihívásai**

Feladatléírás

A 21. században fontos szerepet kaptak a bolygónk megvédésére irányuló törekvések. Most az lesz a ti feladatok, hogy szervezzetek egy világkonferenciát, ahol az amerikai, az európai, az ázsiai, az afrikai és az ausztráliai kontinensről is megjelennek küldöttségek, de a tervezők nem találtak minden résztvevő ország számára megfelelő időpontot, ezért a ti segítségeteket kérték. Válasszatok ki a felsorolt kontinensekről egy-egy országot! Számoljátok ki az egyes városok helyi idejét (21. táblázat)!

Számítsátok ki a helyi idők alapján azt az időpontot, amikor mindenki élőben jelen tudna lenni az online videokonferencián!

Budapest helyi ideje:				
Kontinens	Ország	Város	Földrajzi koordinátái	Helyi idő
Amerika				
Európa				
Ázsia				
Afrika				
Ausztrália				

21. táblázat: Táblázat a városok helyi idejének kiszámításához

Készítsetek egy listát a konferencia napirendi pontjairól (22. táblázat)! Indokoljátok meg, hogy miért fontos ezen napirendi pontok megvitatása a rendezvényen!

Fontossági sorrend	Napirendi pont	Miért fontos a megvitatása?
1.		
2.		
3.		
4.		
5.		

22. táblázat: Rangsorló táblázat napirendi pontokhoz

Elvárható teljesítmény: a táblázatok lehetséges kitöltése (23. és 24. táblázat).

Budapest helyi ideje: .....12:00.....				
Kontinens	Ország	Város	Földrajzi koordinátái	Helyi idő
Európa	Magyarország	Budapest	é.sz. 47°, ny.h. 19°	12:00
Amerika	USA	New York	é.sz. 40°, ny.h. 74°	05:48
Ázsia	Kína	Peking	é.sz. 39°, ny.h. 16°	18:28
Afrika	Egyiptom	Kairó	é.sz. 30°, ny.h. 31°	12:48
Ausztrália	Ausztrália	Sydney	é.sz. 33°, ny.h. 151°	20:48

23. táblázat: Táblázat lehetséges megoldása a városok helyi idejének kiszámításához

Fontossági sorrend	Napirendi pont	Miért fontos a megvitatása?
1.	Vízfogyasztás	Csökkenő ivóvízkészlet
2.	Levegőszennyezés	Ózonréteg sérülésének megakadályozása
3.	Hulladék elhelyezése	Óceáni szemétszigetek csökkentése
4.	Erdőirtás	Növény- és állatfajok megvédése
5.	Megújuló energiaforrások népszerűsítése	A nem megújuló energiaforrások készletei végesek

24. táblázat: Rangsorló táblázat lehetséges megoldása a napirendi pontokhoz

Metodikai értékelés

A középiskolás korosztály első feladata egy időbeli problémát boncol. A tanulóknak a témakörben megszerzett ismereteiket kell alkalmazniuk egy konferencia megszervezésére, aminek a környezetvédelem a témája. A stratégiai gondolkodás műveleti szintjei közül a feladatban az **elemzés** műveleti szintjén vannak a diákok, mivel meg kell határozniuk, hogy a

melyik az az időpont, amikor mindenki részt tud venni a megbeszélésen helyi idő segítségével, illetve a tökéletes időpont megtalálása után napirendi pontokat is kell írni, amelyeket fontossági sorrendbe állítanak. Végig kell gondolniuk az egész stratégiát egy sikeres és eredményes konferencia megszervezéséhez.

2. témakör: A közetburok

Feladat címe: **Védekezzünk a földrengések ellen!**

Feladatléírás

A földrengés az egyik legpusztítóbb katasztrófa, mert nem tudjuk előre jelezni, hogy mikor és hol fog bekövetkezni. A feladatokat az lesz, hogy a felsorolt problémacsoportok egyikéhez dolgozzatok ki egy stratégiát, hogyan tudunk segíteni a földrengés utóhatásaiban. A feladat elvégzéshez használjátok a tervezőtáblázatot (25. táblázat)!

Választható problémák: 1. emberek mentése, 2. új épületek építése, 3. úthálózat szabaddá tétele, 4. emberek elszállásolása, 5. segítő szervezetek szervezése

Választott probléma:			
	Mit kell tisztázni, tudni?	Hogyan kell tisztázni, tudni?	Milyen forrásokból, eszközökkel tudunk segíteni?
1.			
2.			
3.			
4.			
5.			

25. táblázat: Tervezőtáblázat a problémamegoldáshoz

Elvárható teljesítmény: példamegoldás az új épületek építésére című problémához (26. táblázat).

Választott probléma: .....Új épületek építése.....			
	Mit kell tisztázni, tudni?	Hogyan kell tisztázni, tudni?	Milyen forrásokból, eszközökkel tudunk segíteni?
1.	Hány épület omlott össze?	Esetfelmérés	Drónok és más esetfelmérő eszközök vásárlása
2.	Mennyi pénz áll rendelkezésre?	Megnézzük mennyien adományoztak, illetve mennyit különítettek el erre a célra a segélyszervezetek	Adományozásra buzdítani az embereket különböző online felületeken; adományozó műsor szervezése a helyi tévében
3.	Honnan tudjuk beszerezni az építőanyagokat?	Felmérjük, hogy hol vannak építőipari termékekkel foglalkozó telephelyek, amelyek nem érintettek a földrengéstől	Az adományozók felajánlásából különböző építkezések során használt eszközök vásárlása vagy felajánlott eszközök (pl. betonkeverő) használata
4.	Hány embert tudunk mozgósítani az építkezéshez?	Megnézzük, mennyi önkéntes jelentkezett, illetve az önkéntesek közül kinek van megfelelő	Önkéntesek számának növelése érdekében figyelemfelhívó plakátok és tévéreklámok készítése

		fizikuma, hogy segíteni tudjon az építkezésben	
5.	Mennyi ideig fog tartani az új épületek felépítése?	A mérnökök a tervezés során felbecsülik, hogy mennyi időbe telik az építkezés	Ha nem önkéntesek a mérnökök, akkor az adományokból kell kifizetni őket

26. táblázat: Tervezőtáblázat lehetséges megoldása a problémamegoldáshoz

Metodikai értékelés

A közetburok témakörhöz tartozó feladat során a tanulóknak végig kell gondolniuk, hogy milyen veszélyt jelent a földrengés. A három választható téma segítségével végig kell járniuk, melyek azok a pontok, ahol tudunk segíteni. A stratégiai gondolkodási művelési szintje az **elemzés**, hiszen az okokkal, az előzményekkel, a lehetséges megoldásokkal, és a következményekkel kell foglalkozniuk a diákoknak. A feladat közben az elemzés különböző kérdéseire kell válaszolniuk például, „Mit kell tennem?“, „Hogyan tudom véghez vinni?“, „Milyen források, eszközökkel tudok segíteni?“.

3. témakör: A légkör

Feladat címe: **Megvédhetjük az ózonréteget!?**

Feladatléírás

Napjainkban sokat hallhatsz az ózonréteg sérüléséről. Csoportokba rendeződve gyűjtsetek érveket azzal kapcsolatban, hogy megvédhető az ózonréteg (27. táblázat)!

Állítás	Bizonyíték	Indoklás
Belső égésű motorok használatának csökkentése	Szén-dioxid-kibocsátás	Kevesebb autó használatával csökkenthető a szén-dioxid-kibocsátás

27. táblázat: Érvgyűjtő táblázat az ózonréteg védelmének lehetőségei témában

Majd minden csoport egy képviselője ismerteti a csoport által megfogalmazott érveket. Az érveket egy független képviselő értékeli egy szempontsor alapján, amelyben az érvek erősségét és egymásra épülését is figyelembe veszi (28. táblázat)

Érv	Fontosság			Erősség				
	-	0	+	5	4	3	2	1
1.	-	0	+	5	4	3	2	1
2.	-	0	+	5	4	3	2	1
3.	-	0	+	5	4	3	2	1
4.	-	0	+	5	4	3	2	1
5.	-	0	+	5	4	3	2	1

28. táblázat: Érveket értékelő táblázat

Elvárható teljesítmény: példamegoldás az érvekre (29. táblázat).

Állítás	Bizonyíték	Indoklás
Belső égésű motorok használatának csökkentése	Szén-dioxid-kibocsátás	Kevesebb autó használatával csökkenthető a szén-dioxid-kibocsátás
Nehézipar zöldítése	Kéményeken kibocsátott káros anyagok	Az ipar zöldítésével csökkenthető a kéményeken kibocsátott káros anyagok
Légi közlekedés mérséklése	Repülőgépek hajtóműveiből kibocsátott káros anyagok (pl. nitrogén-oxid, szénhidrogén)	Repülés helyett válasszunk más közösségi közlekedést pl. vasutat, amelynek sokkal kevesebb a károsanyag-kibocsátása
Szórópalackok használatának csökkentése	halogénezett szénhidrogének a légkörben	Fluormentes spray használatával csökkenthető a károsanyag-kibocsátás

29. táblázat: Érvgyűjtő táblázat lehetséges megoldása az ózonréteg védelmének lehetőségei témában

Érv	Fontosság				Erősség			
1. Belső égésű motorok használatának csökkentése	-	10	+	5	4	3	2	1
2. Szórópalackok használatának csökkentése	-	8	+	5	4	3	2	1
3. Légi közlekedés mérséklése	-	7	+	5	4	3	2	1
4. Nehézipar zöldítése	-	4	+	5	4	3	2	1

30. táblázat: Érveket értékelő táblázat lehetséges megoldása

Metodikai értékelés

A légkör témakörében a tanulóknak a tanórákon már megszerzett információkat **elemezni** és **összegzeni** kell, hiszen a felállított és megvizsgált érvekből egy sorrendet állítanak fel, illetve megvizsgálják, mennyire erős vagy gyenge egymáshoz képest az adott érv. Tehát már az érvek egymással való összehasonlításával a gondolkodási szint egy lépcsőfokot felfelé lép. A feladat során a tanulók környezetvédelmi szemlélete is fejlődik, hiszen az egyik legfontosabb légköri problémával foglalkoznak, melynek védelme igazán fontos feladata az emberiségnek.

4. témakör: A vízburok

Feladat címe: **Melyik vízbázis előnyösebb?**

Feladatléírás

Napjainkban a vizek védelme és minősége igazán fontos kérdés. Ebben a feladatban három eltérő vízbázisú település vízvezetékét kell megvizsgálnotok úgy, hogy érveket gyűjtötök, amellyel, hogy miért előnyös a helyzete a település szempontjából! A megoldásaitokat a 31. táblázatba írjátok!

Választható vízbázisok: artézivízforráshoz kapcsolódó afrikai oázis, talajvizet hasznosító folyómenti öntözéses település, karsztforrásra települt település

	Érvek	Indoklás
1.		
2.		
3.		
4.		
5.		

31. táblázat: Érvgyűjtő táblázat a „Melyik vízbázis előnyösebb?” című feladathoz

Állítsatok fel egy véleményvonalat, ahol elhelyezitek az egyes érveket!

Miután elkészültetek állítsatok fel egy másik véleményvonalat is, amiben már azzal a másik csoportokkal dolgoztok együtt, akik ugyanazt a témát választották, mint ti! Próbáljátok meggyőzni a másik csoportokat, hogy a ti érveitek a legjobb! A legjobb érveket gyűjtsétek össze az előzőhöz hasonló táblázatban!

A feladat utolsó részében állítsatok fel egy harmadik véleményvonalat, amiben összehasonlítjátok a vízbázisok kedvezőségét az érvek erősségének függvényében!

Elvárt teljesítmény: példa a karsztvízforrásra települt település téma megoldására (32. táblázat).

	Érvek	Indoklás
1.	Kezelés nélkül is iható a víz	A karsztvíz természetes tisztasága miatt az egyik legjobb minőségű víz, ezért ha egy település közel van a karsztvízlelőhelyhez, akkor olcsón jó minőségű vizet biztosít a lakosságnak.
2.	A víz sok ásványi anyagot tartalmaz	Egy település számára azért előnyös ha a karsztvízbázisra épül, mert nemcsak tiszta, jó minőségű vizet nyer, hanem az emberi szervezet számára szükséges ásványi anyagokat is tartalmaz az ivóvíz.
3.	Fürdőhelyek lehetősége	Ha egy település karsztvízbázisra épül, a település alatt termál vagy gyógyvizet is találhatunk, amely bevéltheti forrása lehet a településnek, ha fürdőhelyet építenek rá.
4.	Barlangok	A település alatt barlangrendszerek is húzódnak, amelyek kirándulások célpontjai lehetnek (pl. Tapolcai-tavasbarlang, balatonedericsi Csodabogyós-barlang).
5.	Öntözési lehetőség	Kutak fúrhatók, amelyek vize öntözésre használható, de figyelni kell a mértékére, mert jogszabály szabályozza a felszín alatti vizekkel való öntözést.

32. táblázat: Érvgyűjtő táblázat lehetséges megoldása a „Melyik vízbázis előnyösebb?” című feladathoz

Metodikai értékelés

A témakör negyedik feladatában is a stratégiai gondolkodás **elemzés** és **összegzés** műveleti szintje kerül elő, hiszen a tanulóknak az egyes vízbázisokhoz érveket kell felállítaniuk, amely során az okokat, a problémákat és a következményeket vizsgálják. A felállított érveket egymáshoz képest mérlegelniük is kell, illetve mindhárom téma érveit egymáshoz képest is kell vizsgálniuk, amikor mindhárom vízbázishoz egy közös véleményvonalat állítanak fel. Tehát látjuk, hogy a feladat során elemzett érveket egymáshoz képest összehasonlítják, így gondolkodási műveleti szintjük emelkedik, illetve a 3. feladat elvégzése utána mélyül is az ezen műveleti szinteken való gondolkodási képesség.

5. témakör: A geoszférák kölcsönhatásai és összefüggései

Feladat címe: **Tipikus problémák a földrajzi övezetekben**

Feladatléírás

A földrajzi övezetesség témakörben különböző helyi problémákkal is megismerkedtetek. Jelen feladatban az adott problémák megoldásával kapcsolatban kell írnotok egy petíciót, amelynek segítségével felhívható mások figyelme a problémára. A petícióban jelenjen meg legalább 3-4 érv, amellyel alátámasztjátok, hogy miért fontos a felszólalásotok! Az elkészült munka terjedelme 120-150 szó legyen!

Petíció műfaji sajátosságai:

- világosan és pontosan fogalmazza meg a kérést, rövid és közvetlen a végén pedig emlékezteti a címzettet a petíció fő gondolatára;
- szövege pontos, szerepelnek benne állítások, amelyek érvekkel vannak alátámasztva,
- van címzettje, akit megszólít;
- kifejező, a mondandó lényegét alátámasztó képeket tartalmaz.

Miután elkészültetek a petíciótokkal ismertessétek egy másik csoportnak, akik ugyanazt a témát választották! Majd kössetek kompromisszumot és készítsetek egy közös petíciót!

Választható problémák:

- ♦ forró övezet: a Száhel-öv problémái (éhínség, munkanélküliség, ivóvíz hiány stb.);
- ♦ mérsékelt övezet: erdőkitermelés a tajgán;
- ♦ hideg övezet: a globális éghajlatváltozás következményei a sarkvidékeken.

Elvárható teljesítmény: a tanulók képesek egy 120-150 szavas fogalmazást írni, amiben megjelenik 3-5 érv és megfelel a petíció műfaji sajátosságainak.

Metodikai értékelés

A feladat során a tanulók stratégiai gondolkodása egy-egy problémakör megoldási javaslatának elkészítésével fejleszthető a petíció megírása során. A stratégiai gondolkodás műveleti szintje jelen esetben az **összegzés**, hiszen a csoportok a saját petíciójukat egymáshoz viszonyítva vizsgálják, miben különböznek egymástól, melyek azok a pontok, amelyeket felhasználhatnak a közös petíció megírása során. Az állítások érvekkel való alátámasztását már a korábbi feladatok elkészítésével gyakorolták. Jelen esetben a közös petíció elkészítése az összegzés műveleti szintje kerül a középpontba. A feladat a stratégiai gondolkodás fejlesztése mellett a személyiségüket és a témához való érzékenységüket is fejleszti.

6. témakör: Átalakuló települések, eltérő demográfiai problémák a 21. században

Feladat címe: **Hogyan lehetünk város?**

Feladatléírás

Napjainkban minden település fejlődni szeretne, de ha elér egy bizonyos fejlettségi szintet, akkor már egy község is város lehet. Ebben a feladatban, azt kell végig gondolnotok, hogy mely feltételeknek kell megfelelni-e egy községnek ahhoz, hogy város lehessen. Válasszatok is ki

egy községet, és erre a településre dolgozzátok ki a stratégiai célokat, amelyek segíthetik a városi rang elérésében. A feladatot a tervezőtáblázatban (33. táblázat) végezzétek el!

Választott település:			
Jelenlegi funkciók	Hogyan fejleszthetők ezek a funkciók?	Mit kell tenni e funkciók fejlesztéséért?	Milyen költségekkel kell számolni?

33. táblázat: Tervezőtáblázat a várossá válás feltételeihez kapcsolódóan

Elvart teljesítmény: a feladat lehetséges megoldása (34. táblázat).

Választott település: .....Nagyvázsony.....			
Jelenlegi funkciók	Hogyan fejleszthetők ezek a funkciók?	Mit kell tenni e funkciók fejlesztéséért?	Milyen költségekkel kell számolni?
Oktatás	Az iskola eszközállományának, épületének fejlesztése	Különböző pályázatokon való részvétel, ahol különböző eszközök vásárolhatók	Pályázati kerettől függően
Munkahely	Új munkalehetőségek biztosítása	Különböző cégek, gyárak megkeresése	Ha nem önkormányzati munkahelyteremtés, akkor nem jár plusz költséggel a településnek
Turizmus	Különböző szálláshelyek, szállodák építése	Felmérni, hová építhető szálloda, mely önkormányzati épületből lehet szálláshelyet kialakítani	Az építő ipari termékek árától, az önkormányzati birtokában lévő épületek minőségétől függően
Családtámogatás	Különböző önkormányzati támogatások biztosítása	Pénzügyi felmérés végzése, hogy mely területekről lehet forrást átcsoportosítani	Más területeken pénzügyi megszorítást jelenthet, de egyéb plusz költséget nem igényel
Helyi közlekedés	Úthálózat fejlesztése, gyakoribb buszmenetrend kialakítása	Úthálózat felújítására fordítani pénzügyi keretet, pályázatok keresése, tárgyalás a buszhálózatot üzemeltető központtal	Ha nincs támogatás, akkor a pénzügyi keret megteremtése az utak állapota szerint, a buszhálózat költségét a szolgáltató árajánlata befolyásolja

34. táblázat: Tervezőtáblázat lehetséges megoldása a várossá válás feltételeihez kapcsolódóan

Metodikai értékelés

A várossá válás feladat a stratégiai gondolkodás műveleti szintjei közül a tanulók **összegzés** műveleti szintjére épít, mert a választott község jelenlegi funkcióit kell végiggondolniuk, ezek alapján kell fejlesztési javaslatot készíteniük úgy, hogy megvizsgálják hogyan és milyen költséggel fejleszthetők e funkciók. A tervezet elkészítése során a diákok „*Mi lenne, ha ....*” és „*Fejleszd tovább, javítsd!*” utasítások mellett dolgoznak, amelyek segítenek összegezni az eddigi tudást és valami új létrehozását. A feladat során végiggondolják, milyen hosszú folyamat

egy település várossá válása, közben a stratégiai gondolkodásuk fejlődik e lépések megfogalmazásával.

7. témakör: A nemzetgazdaságtól a globális világgazdaságig

Feladat címe: **Startupok világában**

Feladatléírás

A 21. században a vállalkozások népszerűsége töretlen, mindenhol azt halljuk, hogy mindenki vállalkozni szeretne. A feladat során most nektek is lehetőségetek lesz egy vállalkozást tervezni. Találjátok ki a vállalkozás nevét, stratégiai céljait, és alkossátok meg az üzleti tervét is! A feladatot a tervezőtáblázatok (35. és 36. táblázat) segítségével készítsétek el!

Startup neve:.....			
Mivel foglalkozik a startup?	Milyen lehetőségek vannak a startup működésének fenntartásához?	Milyen költségekkel kell számolni?	Milyen bevételi források lehetnek?
Oktatási videók, animációk készítése	Több tantárgyhoz lebontva videók animációk készítése	A képek videók szerzőinek járó díjak.	Licenc vásárlásából származó bevételek

35. táblázat: Tervezőtáblázat vállalkozás tervezéshez

Ötletek	Elemzés	Munka	Kockázatok
Oktatási videók, animációk készítése	A kutatások azt mutatják, hogy a gyerekek könnyebben megértik a tanyagot, ha videókat és animációkat használnak a tanárok a magyarázatok közben.	Munkavállalók keresése, akik videókat és animációkat készítenek	A piacon túl sok más ingyen is elérhető animáció és videó található.

36. táblázat: Tervezőtáblázat üzletiterv készítéséhez

A tervezés után ismertessétek az osztálynak a saját startupotok tervét!

Elvárt teljesítmény: a táblázatok kitöltése, lehetséges megoldás a 37. és 38. táblázatban olvasható.

Startup neve:..... Innovatív oktatás			
Mivel foglalkozik a startup?	Milyen lehetőségek vannak a startup működésének fenntartásához?	Milyen költségekkel kell számolni?	Milyen bevételi források lehetnek?
Oktatási videók, animációk készítése	Több tantárgyhoz lebontva videók animációk készítése	A képek videók szerzőinek járó díjak	Licenc vásárlásából származó bevételek
Oktatás során használható játékok készítése	Érdekes, és változatos játékok fejlesztése	A játékokat tervező munkatársak kifizetése	Licenc vásárlásából származó bevételek
Tananyag feldolgozási jó gyakorlatok gyűjtése	Hiteles és kipróbált jó gyakorlatok gyűjtése	Iskolák és partner intézmények keresése, ahol a jó gyakorlatok kipróbálásra kerülnek	Licenc vásárlásából származó bevételek
Online kommunikációs felületek készítése	Gyors és megbízható felület készítése	Hálózat és szerver fejlesztése, hogy zökkenő mentesen tudják használni a felületet	Licenc vásárlásából származó bevételek
Ellenőrző feladatok készítése	Folyamatosan megújuló kérdésbank gyártása	A kérdéseket fejlesztő munkatársak kifizetése	Licenc vásárlásából származó bevételek

37. táblázat: Tervezőtáblázat lehetséges megoldása vállalkozás tervezéshez

Ötletek	Elemzés	Munka	Kockázatok
Oktatási videók, animációk készítése	A kutatások azt mutatják, hogy a gyerekek könnyebben megértik a tanyagot, ha videókat és animációkat használnak a tanárok a magyarázatok közben	Munkavállalók keresése, akik videókat és animációkat készítenek	A piacon túl sok más ingyen is elérhető animáció és videó található
Oktatás során használható játékok készítése	A tanulók játékok segítségével élményszerűbben és hatékonyabban tanulnak	Munkavállalók keresése, akik elkészítik a játékokat	A tanárok nem elég nyitottak a különböző játékok megvásárlására
Tananyag feldolgozási jó gyakorlatok gyűjtése	A jó és hatékony módszereket a tanárok szívesebben használják az óráikon, mint azokat, amelyek nincsenek kipróbálva	Iskolák felkeresése, illetve tanárok kifizetése, akik ezen feladatokkal dolgoznak	Iskolák elutasító válasza
Online kommunikációs felületek készítése	A tanárok és diákok kommunikációját megkönnyítő felületeket szívesen	Munkavállalók keresése, akik elkészítik a kommunikációs felületeket	A piacon túl sok más ingyen is elérhető kommunikációs felület található

	használják a tanárok és diákok is egyaránt		
Ellenőrző feladatok készítése	A tanárok szeretik használni a különböző ellenőrző feladatokat, mert eggyel kevesebb feladat szorul rájuk	Munkavállalók keresése, akik elkészítik az ellenőrző kérdéseket	A tanárok csak egyszer veszik meg a kérdéseket

38. táblázat: Tervezőtáblázat lehetséges megoldása az üzletiterv készítéséhez

Metodikai értékelés

A 7. témakör feladatában a tanulóknak egy saját startupot kell létrehozniuk. A feladat során végig kell járniuk, mivel is foglalkozik majd a vállalkozásuk, hogyan tudják fenntartani, milyen költségek szükségesek a vállalkozás elindításához. A feladat második felében egy üzleti tervet készítenek arról, hogy hogyan tudják a legkisebb veszteséggel hatékonyan üzemeltetni a vállalkozásukat. A feladat elvégzése során a stratégiai gondolkodásuk fejleszhető, a gondolkodás műveleti szintje az **összegzés** és **értékelés**, hiszen a saját vállalkozásukat fejlesztik, illetve megítélik, az üzleti terv megírásával, hogy fog-e hatékonyan működni a vállalkozás. Tehát látjuk, a gondolkodás műveleti szintje ebben a feladatban szintén egy lépcsőfokot emelkedik, mert már nem csak összegzik a megszerezett információt, hanem értékelik is.

8. témakör: Magyarország és a Kárpát-medence a 21. században

Feladat címe: **Magyarország változatos munkaerőpiaci helyzete**

Feladatléírás

Magyarország különböző régióiban változatos munkalehetőségek nyílnak az emberek számára. Most ebben a feladatban a kapott magyarországi régióról egy munkaerőt csalogató videót kell készítenetek, amely bemutatja, hol van az adott régió, milyen munkalehetőségek vannak ott, illetve miért is érné meg ott dolgozni egy magyar állampolgárnak. A videó hossza maximum 2 perces legyen!

Választható régiók: Nyugat-Dunántúl, Közép-Dunántúl, Dél-Dunántúl, Közép-Magyarország, Dél-Alföld, Észak-Alföld, Észak-Magyarország

Elvárható teljesítmény

A tanulók képesek felmérni az atlasz és az internet információi segítségével, hogy milyen munkalehetőségek vannak a választott régióban. Majd a forrásfeldolgozás után képesek videót készíteni, amiben a feldolgozott információk mozgóképpel illusztrálva bemutatják a választott régiót.

Metodikai értékelés

A 8. témakör feladatában a tanulók hazánk munkaerőpiaci helyzetével foglalkoznak, amikor végig gondolják, hogy melyik régióban milyen munkalehetőségek vannak a magyar állampolgárok számára. A videókészítéssel a diákok a megszerzett információkat vizuálisan is összefoglalják képeken keresztül. A feladat elvégzése során a tanulók stratégiai gondolkodása fejleszhető, a gondolkodás műveleti szintje az **összegzés** és **értékelés**, hiszen végig kell

gondolniuk, hogy az adott régióban miért éri meg munkát vállalni, és érveket hoznak az adott régió népszerűsítése érdekében. Majd az elkészített videóval összefoglalják és a bemutatás során értékelik is a videó sikerességét.

9. témakör: A pénz és a tőke mozgásai a világgazdaságban

Feladat címe: **Megtakarításaink kezelése**

Feladatléírás

Napjainkban sok embernek okoz fejtörést az, hogy milyen lehetőségei vannak megtakarításának a befektetésére. Most ebben a feladatban lehetőségetek lesz átgondolni, hogy egy választott megtakarítási módnak milyen erősségei, lehetőségei, gyengeségei és veszélyei lehetnek. A feladatot az alábbi SWOT-analízis tábla (39. táblázat) segítségével végezzétek el!

Választott megtakarítás:	
S – Erősségek • • •	W – Gyengeségek • • •
O – Lehetőségek • • •	T – Veszélyek • • •

39. táblázat: SWOT-analízis tábla a megtakarításokról való gondolkodáshoz

Elvart teljesítmény: lehetséges megoldás a részvénytakarításhoz (40. táblázat).

Választott megtakarítás: .....Részvény.....	
S – Erősségek • Osztalék • Árfolyami nyereség • Infláció esetén is kedvező befektetés	W – Gyengeségek • A cég jelenlegi helyzete • Piaci hangulat • Használatban van a befektetés
O – Lehetőségek • Tulajdonossá válás • Döntés hozatalokba való bele szólás • Szavazati jog	T – Veszélyek • Nem biztos, hogy nyereséges • Nem biztos, hogy visszafizetik a befektetett tőkét • A részvény árfolyamok gyorsan változhatnak

40. táblázat: SWOT-analízistábla lehetséges megoldása a megtakarításokról való gondolkodáshoz

Metodikai értékelés

A 9. témakör feladatában a tanulók egy mindennapi problémával találkoznak, amellyel majd ők is találkozhatnak, amikor befektetni szeretnék a saját megtakarításukat. A feladatot egy SWOT-analízistábla segítségével könnyedén megvizsgálhatják, amely során megnézik, milyen erősségei, lehetőségei, gyengeségei, veszélyei vannak a választott befektetési formának. A tanulók stratégiai gondolkodási **összegzés** műveleti szintjén dolgoznak, hiszen az adott megtakarítást különböző szempontok szerint mérlegelik. Tehát látjuk, hogy a fejlesztési terv során elsajátított képességeiket egy köznapi probléma megvizsgálásával gyakorolni és összegzeni is tudják a különböző szempontok megvizsgálása során.

10. témakör: Helyi problémák, globális kihívások, a fenntartható jövő dilemmái

Feladat címe: **A fogyasztói társadalom problémái**

Feladatléírás

A 21. században a fenntartható jövő kérdései dilemmáival folyamatosan szembesülünk. Ebben a feladatban egy infografikát kell készítenetek, amelynek a címe az legyen: „Ne élj így!”.

Infografika műfaji sajátosságai:

- tömör, lényegre törő kifejezés mód;
- figyelemfelhívó szövegek;
- képek, színek és különféle grafikai elemek használata.

Választható témák: pazarló ruhavásárlás (angolul fast fashion), közlekedj tömegközlekedéssel, gyors éttermek.

Majd mutassátok be a többieknek az elkészült munkátokat!

Elvárt teljesítmény: egy példamegoldás a gyorséttermek témára (13. ábra).

13. ábra: Lehetséges infografika a „A fogyasztói társadalom problémái” című feladathoz

Metodikai értékelés

A középiskolás korosztály utolsó feladata a fogyasztói társadalom egy-egy problémájával foglalkozik, amely során tanulóknak készíteniük kell egy antikampányt „Ne élj!” címmel. A feladat végiggondolása során stratégiai gondolkodásuk fejleszhető, hiszen végig kell gondolniuk, melyek azok a pontok, állítások, amelyek felhívhatják az emberek figyelmét, hogy nem jó ez az életmód. A feladat elvégzése közben a stratégiai gondolkodás műveleti szintjei közül az **összegzés** és **értékelés** szint jelenik meg, mert egy olyan infografikát kell készíteniük, amely hatni fog az emberekre és felhívja a figyelmet a választott problémára. Az elkészült produktum összegzi a feladat elvégzése során megszerzett információkat, illetve a bemutatás során értékelik is a tanulók az infografika sikerét.

5. Összegzés és jövőbeli tervek

A kutatás során végig erősödött bennem az a kezdeti motiváció, hogy igazán fontos fejleszteni a tanulók stratégiai gondolkodását földrajzi tartalmakon keresztül. A dolgozat elkészítése során egyaránt mélyült a szakmai és a szakmódszertani tudásom. A feladatok elkészítése közben olyan szemszögből is megvizsgáltam az egyes problémákat, amelyekre korábban nem is gondoltam.

A szakirodalmi háttér elkészítése közben rengeteg új és értékes információval gazdagodtam, amelyeket szakmai munkám során már tudatosan beépíték a tanítási gyakorlatomba. Fontosnak tartottam a nemzetközi szakirodalmak feldolgozását is, amelyek segítségével tágabb nézőpontból vizsgáltam a stratégiai gondolkodás jelentését és megláttam a nemzetközi és hazai értelmezések közötti eltéréseket.

A kérdőívek segítségével megkérdeztem tanárok és diákok véleményét. A kiértékelés során megerősödött bennem, hogy mind a tanulók, mind a tanárok szerint fontos a köznapi problémákkal való foglalkozás, és a megoldás keresése is ezekre, mert ez kapcsolja össze a diákok mindennapi életét az iskolában folyó munkával, a gyakorlatot az elméleti tudással.

A feladatok elkészítése során tudatosan igyekeztem a kerettanterv egyes témaköreiben kevésbé érintett, ám stratégiafejlesztési szempontból fontos témákat feldolgozni annak érdekében, hogy a tanulók a fejlesztési folyamatai során a hagyományosan csak felületesen érintett problémákkal foglalkozzanak és megoldást is keressenek azokra. A fejlesztési tervben a feladatok gondolkodási műveleti szintjének fokozatos emelkedése lehetőséget teremt a tanulók gondolkodásának szisztematikusan, hierarchikusan építkező fejlesztésére.

A jövőbeli terveim közé tartozik, a stratégiai tervhez készített feladatok kipróbálása mindkét (általános iskolás és középiskolás) korosztály esetén. A feladatok kipróbálása folyamatban van, de egyelőre még nem született annyi feladat, hogy érdemes legyen azt rendszerben vizsgálni. Az eddigi tapasztalataim pozitívak, a tanulók élvezik a feladatok elvégzését. A feladatok kipróbálása során szerzett tapasztalatok után tervezem a feladatok javítását vagy továbbfejlesztését is. A kipróbált és továbbfejlesztett feladatokat mindenféleképpen szeretném majd a tanításom során rendszeresen használni.

6. Irodalomjegyzék

Day, George S. (1994): The Capabilities of Market-Driven Organizations. – Journal of Marketing 58. 4. pp. 37–52.

Elérés: <https://people.duke.edu/~moorman/Marketing-Strategy-Seminar-2015/Session%202/Day%201994.pdf>

Fekete Jenő György (2009): Környezetstratégia. – Pannon Egyetem– Környezetmérnöki Intézet, Veszprém. 112 p.

Elérés: https://dtk.tankonyvtar.hu/xmlui/bitstream/handle/123456789/7975/0021_Kornyezetstrategia.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Hamel, Gary – Prahalad C. K. (1989): Strategic Intent. – Harvard Business Review 1989. may-june pp. 63–76.

Elérés: <https://motamem.org/wp-content/uploads/2019/09/Hamel-and-Prahalad-1989-STRATEGIC-INTENT.pdf>

Lawrence, Enton (1999): Strategic thinking. – Public Service Commission of Canada. 15 p.

Elérés: <https://www.hrbartender.com/images/thinking.pdf>

Lieadtká, Jeanne M. (1998): Strategic Thinking: Can it be Taught? – Pergamon. Long Range Planning 31. 1. pp. 120–129.

Elérés: <https://motamem.org/wp-content/uploads/2019/10/strategic-thinking-Liedtka.pdf>

Makádi Mariann (2015): Kompetenciafejlesztő földrajztanítás. Összefoglaló szakmódszertani tanulmány. – ELTE TTK FFI, Budapest. 75 p.

Elérés: https://geogo.elte.hu/images/downloads/3_Kepzeshez_kapcsolodo_anyagok/3.2_Szakmodszertani_felkeszules_segedanyagai/kompetenciafejleszto_foldrajztanitas/Kompetenciafejleszto_foldrajztanitas.pdf

Makádi Mariann – Radnóti Katalin – Victor András (2015): Természetismeret tanítása és tanulása. – ELTE TTK, Budapest. pp. 278–285.

Elérés: <http://geogo.elte.hu/segedanyagok/tankonyvek/49-a-termeszetismeret-tanitasa-es-tanulasa>

Mitzberg, Henry (1994): The fall and rise of strategic planning. – Harvard Business Review 1994. january-february pp. 63–76.

Elérés: <https://hbr.org/1994/01/the-fall-and-rise-of-strategic-planning>

Neustadt, Richard E. – May, Ernest R. (1986): Thinking in Time: The uses of history for decision-makers. – Free Press. 251 p.

Paul, Richard W. (1987): Dialogical Thinking: Critical Thought Essential to the Acquisition of Rational Knowledge and Passions. – In: Baron, J. B. – Sternberg, R. J.: Teaching Thinking Skills: Theory and Practice. – Freeman and Company pp. 268–287.

Elérés: <https://www.criticalthinking.org/data/pages/64/846f9fdb94154379908a87fb6332fa3f51362ae4810bb.pdf>

Ralph, D. Stacey (1992): Managing the Unknowable. – Jossey-Bass Management. 240 p.

7. Ábra- és táblázatjegyzék

1. ábra: A földrajzórákon használt munkaformák gyakorisága	14
2. ábra: A földrajzórán használt feladattípusok gyakorisága	15
3. ábra: Az egyes feladatok használatának kapcsolata a didaktikai mozzanatokkal	16
4. ábra: Az egyes stratégiai gondolkodási elemek fontosságának gyakorisága a tanárok szerint	17
5. ábra: A földrajz tanárok szaktárgyi óráikon megjelenő stratégiai gondolkodási elemek gyakorisága	17
6. ábra: A hogyan érzed magad az osztályodban? kérdésre adott válaszok aránya	19
7. ábra: Tanulók szerint megjelenő feladattípusok gyakorisága a földrajzórákon	20
8. ábra: A tanulók által kedvelt feladattípusok arányai	20
9. táblázat: Megoldást tisztázó áttekintőtáblázat a programtervezéshez	21
10. ábra: Kontúrtérkép „A legrövidebb út” című feladathoz	24
11. ábra: A kontúrtérkép megoldása „A legrövidebb út” című feladathoz	25
12. ábra: Lehetséges poszter a „Milyen ételeket ehetnek az adott éghajlaton?” című feladathoz	32
13. ábra: Lehetséges infografika a „A fogyasztói társadalom problémái” című feladathoz.....	48
1. táblázat: Áttekintő táblázat a feladatok és a hozzájuk kapcsolódó stratégiai gondolkodási műveleti szintekhez az általános iskolai korosztály számára	23
2. táblázat: Két város közötti távolság	24
3. táblázat: Megoldás a két város közötti távolság táblázatra	24
4. táblázat: Szolgáltatások felmérése a „Közösségi terek” című feladathoz.....	25
5. táblázat: Megoldási lehetőség a szolgáltatások felmérése a „Közösségi terek” című feladathoz.....	26
6. táblázat: Érvelőtáblázat a „Hungarikumok nyomában” című feladathoz	26
7. ábra: Tanulók szerint megjelenő feladattípusok gyakorisága a földrajzórákon.....	27
8. táblázat: Ötletelőtáblázat a programtervezéshez	27
9. táblázat: Megoldást tisztázó áttekintőtáblázat a programtervezéshez	
10. táblázat: Ötletelőtáblázat lehetséges megoldása a programtervezéshez	28
11. táblázat: Megoldást tisztázó áttekintőtáblázat lehetséges megoldása a programtervezéshez	28
12. táblázat: Mérlegelőtáblázat „Magyarország Európa gazdasági térképén” című feladathoz a	29
13. táblázat: Mérlegelőtáblázat lehetséges megoldása „Magyarország Európa gazdasági térképén” című feladathoz	29

14. táblázat: Tervezőtáblázat „A világgazdaság folyamatai” című feladathoz	30
15. táblázat: Tervezőtáblázat lehetséges megoldása „A világgazdaság folyamatai” című feladathoz.....	31
16. táblázat: Ötletelőtáblázat megtakarítás stratégiai tervéhez.....	33
17. táblázat: Megoldást tisztázó táblázat megtakarítás stratégiai tervezéséhez.....	33
18. táblázat: Ötletelőtáblázat lehetséges megoldása a megtakarítás stratégiai tervéhez	33
19. táblázat: Megoldást tisztázó táblázat lehetséges megoldása a megtakarítás stratégiai tervezéséhez.....	34
20. táblázat: Áttekintő táblázat a feladatok és a hozzájuk kapcsolódó stratégiai gondolkodási műveleti szintekhez az középiskolai korosztály számára.....	35
21. táblázat: Táblázat a városok helyi idejének kiszámításához	36
22. táblázat: Rangsorló táblázat napirendi pontokhoz	36
23. táblázat: Táblázat lehetséges megoldása a városok helyi idejének kiszámításához.....	36
24. táblázat: Rangsorló táblázat lehetséges megoldása a napirendi pontokhoz	36
25. táblázat: Tervezőtáblázat a problémamegoldáshoz	37
26. táblázat: Tervezőtáblázat lehetséges megoldása a problémamegoldáshoz.....	37
27. táblázat: Érvgyűjtő táblázat az ózon réteg védelmeinek lehetőségei témában.....	38
28. táblázat: Érveket értékelő táblázat	38
29. táblázat: Érvgyűjtő táblázat lehetséges megoldása az ózon réteg védelmeinek lehetőségei témában	39
30. táblázat: Érveket értékelő táblázat lehetséges megoldása.....	39
31. táblázat: Érvgyűjtő táblázat a „Melyik vízbázis előnyösebb?” című feladathoz.....	40
32. táblázat: Érvgyűjtő táblázat lehetséges megoldása a „Melyik vízbázis előnyösebb?” című feladathoz.....	40
33. táblázat: Tervezőtáblázat a várossá válás feltételeihez kapcsolódóan	42
34. táblázat: Tervezőtáblázat lehetséges megoldása a várossá válás feltételeihez kapcsolódóan	42
35. táblázat: Tervezőtáblázat vállalkozás tervezéshez.....	43
36. táblázat: Tervezőtáblázat üzletiterv készítéséhez	43
37. táblázat: Tervezőtáblázat lehetséges megoldása vállalkozás tervezéshez	44
38. táblázat: Tervezőtáblázat lehetséges megoldása az üzletiterv készítéséhez	44
39. táblázat: SWOT-analízis tábla a megtakarításokról való gondolkodáshoz	46
40. táblázat: SWOT-analízis tábla lehetséges megoldása a megtakarításokról való gondolkodáshoz	46

8. Mellékletek

1. számú melléklet

Tanári kérdőív

Kedves Kitöltő!

Zsoldos Gábor vagyok, az Eötvös Loránd Tudomány egyetem fizika-földrajz szakos hallgatója. Tudományos diákköri dolgozatomban azt vizsgálom, hogy földrajzi tartalmakon keresztül hogyan lehet fejleszteni a tanulók stratégiai gondolkodását.

A kérdőív kitöltése anonim és legfeljebb 10 percet vesz igénybe.

Köszönöm, ha kiköltésével hozzájárul dolgozatom sikerességéhez!

1. Neme *

- Nő
 Férfi

2. Hány éve tanít földrajzot?

Saját válasz _____

3. Melyik vármegyében/vármegyékben tanít? *

Több válasz is adható!

- Budapest
 Baranya
 Bács-Kiskun
 Békés
 Borsod-Abaúj-Zemplén
 Csongrád-Csanád
 Fejér
 Győr-Moson-Sopron
 Hajdú-Bihar
 Heves
 Jász-Nagykun-Szolnok
 Komárom-Esztergom
 Nógrád
 Pest
 Somogy
 Szabolcs-Szatmár-Bereg
 Tolna
 Vas
 Veszprém
 Zala

4. Milyen iskolatípus/iskolatípusokban tanít? *

Több válasz is adható!

- Általános iskola
- 4 osztályos vagy nyelvi előkészítő (5 éves) gimnázium
- 6 osztályos gimnázium
- 8 osztályos gimnázium
- Technikum vagy szakgimnázium
- Egyéb

5. Hányadik évfolyamon/évfolyamokon tanít? *

Több válasz is adható!

- 7. osztály
- 8. osztály
- 9. osztály
- 10. osztály

6. Milyen munkaformákat használ a földrajz órán? *

Több válasz is adható!

- Egyéni munka
- Páros munka
- Csoportmunka
- Frontális munka

7. Milyen gyakran alkalmazza földrajzórán az alábbi feladattípusokat? *

	Soha	Ritkán	Gyakran	Rendszeresen
1. Felelet választós feladatok	☐	☐	☐	☐
2. Párosítós feladatok	☐	☐	☐	☐
3. Rendezéses feladatok (pl. sorbarendezés, csoportosítás, halmazba sorolás, táblázatba rendezés)	☐	☐	☐	☐
4. Igaz-Hamis	☐	☐	☐	☐
5. Kiegészítendő feladat (pl. hiányos szöveg vagy ábra kiegészítése)	☐	☐	☐	☐
6. Rövid választ igénylő kérdések	☐	☐	☐	☐
7. Esszé	☐	☐	☐	☐
8. Egy probléma körüljárása több szempontból	☐	☐	☐	☐
9. Vita	☐	☐	☐	☐
10. Animáció és/vagy szimuláció	☐	☐	☐	☐
11. Rajzolás	☐	☐	☐	☐
12. Becslés vagy mérés	☐	☐	☐	☐
13. Számítás	☐	☐	☐	☐
14. Vizsgálódás és kísérletezés	☐	☐	☐	☐

8. Mikor használja az alábbi feladatokat földrajzórán? *

Több válasz is adható!

	Ellenőrzés esetén	Órai feladatok esetén	Házi feladatok esetén	Nem használok ilyen feladatokat
1. Felelet választós feladatok	☐	☐	☐	☐
2. Párosítás feladatok	☐	☐	☐	☐
3. Rendezéses feladatok (pl. sorbarende- zés, csoportosítás, halmazba sorolás, táblázatba rendezés)	☐	☐	☐	☐
4. Igaz-Hamis	☐	☐	☐	☐
5. Kiegészítendő feladat (pl. hiányos szöveg vagy ábra kiegészítése)	☐	☐	☐	☐
6. Rövid választ igénylő kérdések	☐	☐	☐	☐
7. Esszé	☐	☐	☐	☐
8. Egy probléma körüljárása több szempontból	☐	☐	☐	☐
9. Vita	☐	☐	☐	☐
10. Animáció és/vagy szimuláció	☐	☐	☐	☐
11. Rajzolás	☐	☐	☐	☐
12. Becslés vagy mérés	☐	☐	☐	☐
13. Számítás	☐	☐	☐	☐
14. Vizsgálódás és kísérletezés	☐	☐	☐	☐

9. Ön szerint mennyire fontos, hogy megjelenjenek a földrajzórái tanulói * feladatokban az alábbiak?

	0 - Nem kívánok válaszolni	1 - Nem fontos	2 - Kevésbé fontos	3 - Fontos	4 - Nagyon fontos
Hipotézisek alkotása	☐	☐	☐	☐	☐
Jövőről való gondolkodás	☐	☐	☐	☐	☐
Tervezéses feladatok	☐	☐	☐	☐	☐
Köznapi problémákról való gondolkodás	☐	☐	☐	☐	☐
Megoldás keresése hétköznapi problémákra	☐	☐	☐	☐	☐
Algoritmusok használatát igénylő feladatok	☐	☐	☐	☐	☐

10. Milyen gyakran jelennek meg az alábbiak az ön földrajzóráin? *

	1 - Soha	2 - Ritkán	3 - Gyakran	4 - Rendszeresen
Hipotézisek alkotása	☐	☐	☐	☐
Jövőről való gondolkodás	☐	☐	☐	☐
Tervezéses feladatok	☐	☐	☐	☐
Köznapi problémákról való gondolkodás	☐	☐	☐	☐
Megoldás keresése hétköznapi problémákra	☐	☐	☐	☐
Algoritmusok használatát igénylő feladatok	☐	☐	☐	☐

11. Mely szempontok alapján készít/választ feladattípusokat földrajzóra? *

Saját válasz _____

12. Ön számára mit jelent a stratégiai gondolkodás kifejezés? *

Saját válasz _____

13. Milyen egyéb észrevétele van a témával kapcsolatban?

Saját válasz _____

2. számú melléklet

Tanulói kérdőív

Kedves Kitöltő!

Zsoldos Gábor vagyok, az Eötvös Loránd Tudomány egyetem fizika-földrajz szakos hallgatója. Tudományos diákköri dolgozatomban azt vizsgálom, hogy földrajzi tartalmakon keresztül hogyan lehet fejleszteni a tanulók stratégiai gondolkodását.

A kérdőív kitöltése anonim és legfeljebb 10 percet vesz igénybe.

Köszönöm, ha kiköltéseddel hozzájárulsz dolgozatom sikerességéhez!

1. Nemed *

- Fiú
- Lány

2. Melyik vármegyében jársz iskolába? *

- Budapest
- Baranya
- Bács-Kiskun
- Békés
- Borsod-Abaúj-Zemplén
- Csongrád-Csanád
- Fejér
- Győr-Moson-Sopron
- Hajdú-Bihar
- Heves
- Jász-Nagykun-Szolnok
- Komárom-Esztergom
- Nógrád
- Pest
- Somogy
- Szabolcs-Szatmár-Bereg
- Tolna
- Vas
- Veszprém
- Zala

3. Hol laksz? *

- Főváros
- Megyei jogú város
- Város
- Község

4. Melyik évfolyamon tanulsz? *

- 7. osztály
- 8. osztály
- 9. osztály
- 10. osztály

5. Milyen iskolatípusban tanulsz? *

- Általános iskola
- 4 osztályos vagy nyelvi előkészítő (5 éves) gimnázium
- 6 osztályos gimnázium
- 8 osztályos gimnázium
- Technikum vagy szakgimnázium
- Egyéb: _____

6. Jól érzed magad az osztályodban? *

	1	2	3	
Egyáltalán nem	☐	☐	☐	Teljes mértékben

7. Milyen munkaformában dolgoztok a földrajzórán? *

Több válasz is adható.

- Egyéni munka (Egyedül kell megoldani a feladatot)
- Páros munka (Ketten kell megoldani a feladatot)
- Csoportmunka (Hárman vagy többen kell megoldani a feladatot)
- Frontális munka (az osztály együtt dolgozik)

8. Milyen gyakran szoktál találkozni földrajzórán az alábbi feladattípusokkal? *

	Soha	Ritkán	Gyakran	Rendszeresen
1. Felelet választós feladatok	☐	☐	☐	☐
2. Párosítás feladatok	☐	☐	☐	☐
3. Rendezéses feladatok (pl. sorbarendezés, csoportosítás, halmazba sorolás, táblázatba rendezés)	☐	☐	☐	☐
4. Igaz-Hamis	☐	☐	☐	☐
5. Kiegészítendő feladat (pl. hiányos szöveg vagy ábra kiegészítése)	☐	☐	☐	☐
6. Rövid választ igénylő kérdések	☐	☐	☐	☐
7. Esszé	☐	☐	☐	☐
8. Egy probléma körüljárása több szempontból	☐	☐	☐	☐
9. Vita	☐	☐	☐	☐
10. Animáció és/vagy szimuláció	☐	☐	☐	☐
11. Rajzolás	☐	☐	☐	☐
12. Becslés vagy mérés	☐	☐	☐	☐
13. Számítás	☐	☐	☐	☐
14. Vizsgálódás és kísérletezés	☐	☐	☐	☐

9. Mennyire szereted megoldani a következő feladatokat? *

	Nem szeretem	Szeretem	Kedvenc feladat típusom	Nem szoktam találkozni ilyen típusú feladatokkal
1. Felelet választós feladatok	☐	☐	☐	☐
2. Párosítás feladatok	☐	☐	☐	☐
3. Rendezéssel feladatok (pl. sorbarendezés, csoportosítás, halmazba sorolás, táblázatba rendezés)	☐	☐	☐	☐
4. Igaz-Hamis	☐	☐	☐	☐
5. Kiegészítendő feladat (pl. hiányos szöveg vagy ábra kiegészítése)	☐	☐	☐	☐
6. Rövid választ igénylő kérdések	☐	☐	☐	☐
7. Esszé	☐	☐	☐	☐
8. Egy probléma körüljárása több szempontból	☐	☐	☐	☐
9. Vita	☐	☐	☐	☐
10. Animáció és/vagy szimuláció	☐	☐	☐	☐
11. Rajzolás	☐	☐	☐	☐
12. Becslés vagy mérés	☐	☐	☐	☐
13. Számítás	☐	☐	☐	☐
14. Vizsgálódás és kísérletezés	☐	☐	☐	☐

10. Milyen gyakran szoktatok hipotéziseket (előzetes felvetéseket) felállítani? *

(1 - soha, 2 - ritkán, 3 - gyakran, 4 - rendszeresen)

	1	2	3	4	
Soha	☐	☐	☐	☐	Rendszeresen

11. Milyen gyakran szoktatok találkozni olyan feladatokkal, amelyekben a jövőről kell gondolkodnotok? *

(1 - soha, 2 - ritkán, 3 - gyakran, 4 - rendszeresen)

	1	2	3	4	
Soha	☐	☐	☐	☐	Rendszeresen

12. Milyen gyakran szoktatok találkozni tervezést igénylő feladatokkal? *

(1 - soha, 2 - ritkán, 3 - gyakran, 4 - rendszeresen)

	1	2	3	4	
Soha	☐	☐	☐	☐	Rendszeresen

13. Milyen gyakran mutat be a tanárod a köznapi élettel kapcsolatos problémákat a tananyagon keresztül? *

(1 - soha, 2 - ritkán, 3 - gyakran, 4 - rendszeresen)

	1	2	3	4	
Soha	☐	☐	☐	☐	Rendszeresen

14. Milyen gyakran kell a köznapi élethez kapcsolódó problémákat megoldani a földrajzórán? *

(1 - soha, 2 - ritkán, 3 - gyakran, 4 - rendszeresen)

	1	2	3	4	
Soha	☐	☐	☐	☐	Rendszeresen

15. Milyen gyakran találkoztok olyan feladatokkal, amiben egy konkrét *
megoldási utat kell végigjárnotok?

(1 - soha, 2 - ritkán, 3 - gyakran, 4 - rendszeresen)

	1	2	3	4	
Soha	☐	☐	☐	☐	Rendszeresen

16. Szoktatok dolgozni projektben földrajzórán?

(1 - soha, 2 - ritkán, 3 - gyakran, 4 - rendszeresen)

	1	2	3	4	
Soha	☐	☐	☐	☐	Rendszeresen

17. A felsoroltakon kívül milyen más feladatokkal szoktatok találkozni földrajzórán?

Saját válasz _____

18. Mit jelent számodra a stratégiai gondolkodás kifejezés? *

Saját válasz _____

19. Milyen egyéb észrevételed van a témával kapcsolatban?

Saját válasz _____